

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Právnická fakulta

Katedra právních dějin

Prvý dodatok Americkej ústavy a vývoj jeho interpretácie

Diplomová práca

Praha, 2005

Šimon Stoklasa

Prehlasujem, že som túto prácu vypracoval samostatne. Všetky literárne pramene a informácie, ktoré som v práci využil, sú v zozname použitej literatúry.

V Nitre, dňa

.....
Vlastnoručný podpis

Obsah

Úvod	4
1. Z dejín Prvého dodatku	6
2. Náboženské slobody	9
3. Sloboda prejavu	23
4. Sloboda tlače	38
5. Sloboda zhromažďovania	44
6. Petičné právo	46
Záver	50
Obrazová príloha	53
Použitá literatúra	56

Úvod

Prvý dodatok Ústavy Spojených štátov amerických

„Kongres nesmie vydávať zákony zavádzajúce nejaké náboženstvo alebo zákony, ktoré by zakazovali slobodné vyznávanie nejakého náboženstva, rovnako nesmie vydávať zákony obmedzujúce slobodu prejavu alebo tlače, alebo právo ľudu pokojne sa zhromažďovať a právo podávať štátnym orgánom žiadosti o nápravu krívd.“

Americký právny systém patrí nielen s ohľadom na výsadné postavenie Spojených štátov na súčasnej politickej scéne k jednej z najdiskutovanejších tém. Na americkú tradíciu ústavne zaručených slobôd naviazalo množstvo právnych systémov na celom svete a o ich výhodách či nevýhodách bolo napísané mnoho literatúry. Základným pilierom tejto tradície je nepochybne Ústava spojených štátov spolu s jej dodatkami. Listina práv, schválená roku 1791, obsahuje prvých desať dodatkov a prvý z nich zahŕňa také základné inštitúty americkej demokracie, ako sú oddelenie cirkvi a štátu, sloboda vyznania, prejavu, tlače, zhromažďovania ako aj slobodu petičnú. Svoju prácu, ktorej úlohou má byť rozbor Prvého dodatku v svetle vývoja jeho súdnej interpretácie, som rozdelil na časti mapujúce jednotlivé slobody zaručené týmto dodatkom.

Prácu som sa s ohľadom na prax v americkej právnej literatúre k danej tematike rozhodol pojať ako analýzu jednotlivých rozhodnutí Najvyššieho súdu Spojených štátov a posúdenie ich vplyvu v celkovom obraze jednotlivých slobôd zaručených Prvým

dodatkom. Z tohto dôvodu som bol nútený obmedziť v praxi bežné použitie citovanej literatúry v poznámkach pod čiarou na minimum. V práci vychádzam predovšetkým zo samotných rozhodnutí, ostatné zdroje, pozostávajúce rovnako z analýz daných rozhodnutí, ktoré som používal hlavne na porovnanie právnych názorov a štruktúru textu, uvádzam v použitej literatúre.

1. Z dejín Prvého dodatku

Korene Listiny slobôd, obsahujúcej prvých desať dodatkov k Ústave Spojených štátov, ležia hlboko v anglo-americkéj histórii. Anglická tradícia základných slobôd zaručených na ústavnej úrovni zahŕňa niekoľko kľúčových právnych dokumentov. V roku 1215 bol anglický kráľ Ján I. zvaný Bezzemok nútený vydať pod nátlakom šľachty Veľkú listinu slobôd, známu Magnu Cartu, ktorej účelom bolo obmedzenie zneužívania moci zo strany panovníka. Jedným z jej najvýznamnejších prínosov k osobným slobodám bol požiadavok spravodlivého procesu, zahrnujúci jeho zákonnosť a nestrannosť súdu. Ako odpoveď na svojvôľu Karola I. prijal anglický parlament roku 1628 tzv. Prosbu o práva (Petition of Right), zakazujúcej nezákonné uväznenie. V roku 1689 v duchu „slávnej revolúcie“ ktorá zosadila absolutistického kráľa Jakuba a vyniesla na trón Máriu a Viliama Oranžského, prijal Parlament Listinu slobôd. Zhoda mien s americkou Listinou nieje náhodná, tento dokument predznamenal mnohé slobody neskôr zakotvené Kongresom. Osadníci anglických kolónii v Novom svete sa tvrdo ohradzovali proti akémukoľvek obmedzovaniu práv a slobôd zaručených v anglickom práve.

Ihneď po vyhlásení nezávislosti v roku 1776 začali jednotlivé štáty s prípravou písaných ústav a listín slobôd. Vzorovou sa stala Deklarácia práv štátu Virginia, na príprave ktorej sa vo Williamsburgu významne podieľal George Mason. Tento dokument, ktorý v sebe spojoval všeobecný princíp prirodzených práv s konkrétnou ochranou voči vymedzených zásahom, slúžil ako vzor nielen pre ostatné štáty a následne pre federálnu Listinu slobôd,

ale ovplyvnil aj francúzsku Deklaráciu práv človeka a občana z roku 1789.

Na Ústavodárnom zhromaždení vo Philadelphii roku 1787 predniesol George Mason prianie, aby Ústave predchádzalo schválenie Listiny slobôd. Elbridge Gerry navrhol vytvorenie zvláštnej komisie na vytvorenie návrhu takejto listiny, tento návrh bol však delegátmi bez rozpravy zamietnutý. Časť delegátov nebola proti dokumentu ako takému, ale považovali jeho schvaľovanie vzhľadom na pripravované obmedzenia právomoci federálnej vlády za zbytočné. Iná skupina, zastupujúca farmárske kruhy, bola skeptická voči využiteľnosti takéhoto dokumentu a záruku ochrany slobôd videla predovšetkým v štrukturálnom princípe rozdelenia moci na výkonnú, súdnu a zákonodárnu. Neprítomnosť ochrany základných práv sa však stala jedným z hlavných argumentov odporcov ratifikácie ústavy a federalisti, predstavaný Georgom Madisonom, pochopili, že kľúčom k jej schváleniu je prísľub dodatkov zabezpečujúce tieto práva. Na zasadnutiach Prvého kongresu sa Madison zasadil za splnenie tohto sľubu aj napriek značnému nezáujmu prameniacemu na jednej strane z množstva práce stojacej pred rodiacim sa systémom, na strane druhej zo snahy antifederalistov oslabiť právomoc federálnej vlády. V septembri roku 1789 schválila snemovňa i senát správu navrhujúcu znenie budúcich dodatkov k ústave. Za šesť mesiacov, počas ktorých bol návrh predložený jednotlivým štátom, ho schválilo deväť z nich, boli však potrebné ďalšie dva hlasy. 15. decembra 1791 schválil štát Virginia Listinu slobôd a tým umožnil jej začlenenie do ústavného poriadku Spojených štátov.

Z textu dodatkov vyplýva, že slúžia k ochrane pred federálnou vládou a nie vládami jednotlivých štátov. Tento názor potvrdil sudca Najvyššieho súdu John Marshall v roku 1833 v rozhodnutí k prípadu *Barron vs. Baltimore*. Barron založil svoju žalobu na náhradu škody voči mestu na piatom dodatku ktorý stanovuje, že

súkromný majetok nesmie byť použitý na verejné účely bez primeraného odškodnenia. Marshall rozhodol, že Piaty dodatok a celá Listina slúži výlučne k obmedzeniu výkonu moci zo strany federálnej vlády a nevzťahuje sa konanie jednotlivých štátov.

Obdobie rekonštrukcie krajiny, ktoré nasledovalo po občianskej vojne, prinieslo 14. dodatok ktorý medzi iným stanovoval, že žiaden štát nesmie obmedziť práva, slobody alebo majetok občanov bez zákonného zmocnenia. Sudca Hugo Black vyjadril v roku 1947 názor, že práve prijatie tohto dodatku preukázateľne dokazuje, že žiaden štát nesmie obmedziť občanom ich práva a ochranu vyplývajúcu z Listiny slobôd. Tento názor nebol síce v úplnosti prijatý Najvyšším súdom, Súd však v každom prejednávanom prípade samostatne posudzuje, či je účelom jednotlivých ustanovení Listiny v daných súvislostiach zabezpečenie základnej spravodlivosti („fundamental fairness“) a pokiaľ túto otázku zodpovie kladne, považuje toto ustanovenie za zaväzujúce aj jednotlivé štáty.

Pôvodný text ústavy bol pozmeňovaný vo forme dodatkov mnohokrát - spomeňme napríklad priamu voľbu senátorov či zníženie aktívneho volebného práva na vek osemnásť rokov. Listina slobôd nikdy menená nebola a napriek tomu, že niektoré rozhodnutia Najvyššieho súdu nie vždy sledujú pôvodný účel jej ustanovení, niet pochýb o tom, že sa za svoju viac než dvestoročnú históriu stala pilierom i symbolom amerického pojatia osobnej slobody.

2. Náboženské slobody

2.1 Vymedzenie pojmu

O vzťahu medzi štátom a náboženstvom pojednávajú hneď dve klauzuly Prvého dodatku, klauzula o zavádzaní náboženstva a klauzula o slobodnom prejave viery. Aj keď obe sledujú spoločný cieľ, v praxi často dochádza v dôsledku rôznej interpretácie a rôznych priorit k značnému napätiu práve medzi týmito klauzulami.

Pôvodný Madisonov návrh na úpravu vzťahov medzi štátom a náboženstvom v Listine slobôd znel: „Občianske práva žiadneho človeka nesmú byť obmedzované kvôli jeho viere či náboženstvu, nesmie byť zavedené štátne náboženstvo a úplná sloboda svedomia nesmie byť nijako dotknutá alebo obmedzená.“¹ Znenie textu, ktoré sa stalo súčasťou Listiny, bolo výsledkom jazykových úprav Snemovne a Senátu a už diskusia o jeho presnom znení predznamenovala neskoršie interpretačné spory.

Základný problém, ktorý sa týka oboch ustanovení, je práve presná definícia náboženstva ako takého. To by sa svojím spôsobom podobalo práve zavádzaniu náboženstva, pretože každá viera v tejto definícii obsiahnutá by sa tešila ústavnej ochrane, na druhej strane by hrozilo obmedzenie slobôd tým vierovyznaniam a myšlienkovým systémom, ktorým by sa nepodarilo splniť takto exaktne určené podmienky. Profesor Kent Greenawalt spochybňuje snahu o presné vymedzenie náboženstva v právnom zmysle: „Žiadne vymedzenie základných podmienok nemôže zachytiť v plnom rozsahu všetky presvedčenia, úkony či organizácie, ktoré sa dajú

¹ „The civil rights of none shall be abridged on account of religious belief or worship, nor shall any national religion be established, nor shall the full and equal rights of conscience be in any manner, or in any pretence, be infringed.“
Annals of Congress 434, 1789

považovať v modernej kultúre za náboženské v ústavnoprávnom zmysle."¹

Aj keď je viac než pravdepodobné, že pôvodným úmyslom klauzúl Prvého dodatku týkajúcich sa náboženstva bola ochrana teistických cirkví a náboženských spoločností, v súčasnej pluralitnej spoločnosti s množstvom neteistických systémov viery nie je možné prijať takto úzko vymedzenú definíciu. V prípade rozsudku vo veci *Torcaso vs. Watkins* (1961) vyhlásil súd v meste Torasco za neplatnú tú časť Ústavy štátu Maryland, ktorá vyžadovala od kandidátov na miesta vo verejnej správe prehlásenie, že veria v Boha. Podľa rozhodnutia súdu by sa v tomto prípade jednalo zo strany štátu o preferovanie jedného presvedčenia pred iným. V prípade *Spojené štáty vs. Seeger* (1965) sa súd musel vypoariadať s otázkou, ako aplikovať ochranu vyznania na oslobodenie od vojenskej služby, ktoré Zákon o vojenskej službe pripúšťal v prípade, že by táto služba bola v protiklade s náboženským presvedčením či vierou. Tento zákon však definoval náboženské presvedčenia a vieru ako vieru v Najvyššiu Bytosť a výslovne vylučoval základné politické, sociologické či filozofické postoje alebo osobný etický kódex. Súd v tomto prípade rozhodol v prospech širokej definície presvedčenia bez ohľadu na zužujúce vymedzenie zákona. K podobnému záveru dospel Súd v prípade *Welsh vs. Spojené štáty*. V tomto prípade žiadateľ o vyňatie z odvodovej povinnosti vymazal vo svojej žiadosti slovo „náboženské“ s tvrdením, že k svojmu pacifistickému presvedčeniu dospel na základe čítania historických a sociologických kníh. Súd rozhodol, že ak človek hlboko a úprimne verí princípom, ktoré sú v svojej podstate čisto etické či morálne, ale ktoré aj tak ukladajú jeho svedomiu imperatív nebyť účastníkom akejkoľvek vojny, je takéto presvedčenie rovnocenné s presvedčením tradične veriacej osoby.

¹ Greenawalt, Religion as a concept in constitutional law, 72 Cal. L. Rev. 753, 1984

Tieto a množstvo ďalších príkladov ukazuje, ako široko súdna prax môže pojať definíciu náboženstva v prípadoch ochrany slobody viery ako aj zákazu jeho zavádzania.

2.2 Klausula proti zavádzaniu náboženstva

Pôvodným účelom protizavádzacej klauzuly bolo zakázať federálnej vláde vyhlásiť a finančne podporovať štátne náboženstvo v podobe, v akej existovalo v dobe jej vzniku vo väčšine krajín sveta. Je však otázne, či jej účelom bolo tiež znemožniť vláde podporovať kresťanstvo ako také. Stúpenci úzkeho výkladu poukazujú na to, že ten istý Prvý kongres, ktorý presadil Listinu slobôd, tiež zahajoval svoje zasadania modlitbou a odhlasoval finančnú podporu na misijné projekty na indiánskych územiach. Na druhej strane tí, ktorí zastávajú nutnosť širšieho poňatia toho ustanovenia, poukazujú na diela Thomasa Jeffersona a Jamesa Madisona, ktorí pokladajú za nutné „vystavať plot“ oddeľujúci štát a cirkev.

Zahrnutie slobodného výkonu viery do Listiny slobôd sa zdá byť samozrejmým. Mnohí z kolonistov prišli do Nového sveta práve z dôvodu náboženského prenasledovania v starej domovine. Je však potrebné uviesť, že úroveň náboženskej tolerancie k nekresťanským náboženstvám nebola v tejto dobe príliš rozvinutá. Samotná idea úplného oddelenia štátu a cirkvi inkorporovaná v Prvom dodatku bola ešte prevratnejšou. Inštitucionalizované náboženstvo bolo živou súčasťou americkej spoločnosti devätnásteho storočia a náboženstvo bolo bežnou zložkou verejného života. Tí, ktorí sa snažili o široké uplatnenie protizavádzacej klauzuly narážali na argument, že v takom prípade by sa jednalo o federalistický zásah do výlučnej právomoci jednotlivých štátov. Podľa tohto názoru si mohol každý štát zvoliť náboženstvo alebo náboženstvá, ktoré by uprednostňoval a diskriminoval proti iným skupinám. Klausula by

sa týkala len ustanovenia národného náboženstva podobne ako vo Veľkej Británii. V súčasnej súdnej interpretácii panuje zhoda, že klauzula zaväzuje vlády jednotlivých štátov rovnako ako vládu federálnu.

2.2.1 Náboženstvo a školstvo

Základný význam v súdnej interpretácii týkajúcej sa tejto klauzuly má rozsudok v prípade *Everson vs. Rada pre vzdelanie* (1947), keď súd podporil možnosť štátu na úhradu nákladov rodičov za školskú autobusovú dopravu do cirkevných škôl. V tomto prípade pojal súd širšiu interpretáciu plotu oddeľujúceho štát a cirkev a za predmet sporu označil sekulárny záujem bezpečnej a bezplatnej dopravy detí do školy, aj keď v rozsudku vyjadril jednohlasný názor sudcov, že v prípade tejto klauzuly sa nejedná len o zákaz zavedenia štátneho náboženstva.

Aj neskoršie súdne rozhodnutia ukazujú, že väčšina sudcov Najvyššieho súdu vníma túto hraničnú čiaru ako značne flexibilnú. To je zrejmé pri porovnaní nasledujúcich dvoch rozsudkov Najvyššieho súdu. V roku 1948 súd prehlásil prax priberania náboženských predstaviteľov k voliteľným náboženským kurzom na verejných školách za protiústavnú. V prípade *Zorach vs. Clauston* (1952) štát potvrdil právo verejných škôl dávať svojim študentom voľno, aby mohli navštevovať náboženské podujatia v kostoloch a synagógach. Podľa vyjadrenia sudcu Douglasa Ústava nevyžaduje ignorovanie náboženstva.

Otázka finančnej podpory náboženských škôl, ktorá bola predmetom sporu vo vyššie uvedenom prípade *Everson* (1947), sa tiež stala predmetom mnohých dohadov. V tomto prípade súd rozhodol v prospech preplácania nákladov na dopravu rodičom detí z náboženských škôl, pretože podpora bola udeľovaná rodičom a nie priamo náboženským školám. V opačných prípadoch zastával súd

oveľa prísnejšie stanovisko. V prípade *Lemon vs. Kurtzman* (1971) zrušil súd zákon umožňujúci štátu prispievať neverejným školám na platy vyučujúcich a na učebné pomôcky. V tomto prípade sa zrodil takzvaný Lemonov trojstranný test. Tento test obsahuje tri otázky, na základe ktorých sa má určiť miera prípustnosti sporných rozhodnutí. Za prvé, vládne nariadenie musí mať sekulárny legislatívny účel. Samotná podpora náboženstva ešte nemusí znamenať jej protizákonnosť pokiaľ je totožná s legitímnou podporou sekulárneho verejného záujmu. Za druhé, hlavný účinok konania vlády nesmie podporovať náboženstvo. To, že by k tomu v jeho dôsledku došlo, ešte neznamená neplatnosť takéhoto konania. Po tretie, konanie vlády nesmie viesť k prílišnému prepojeniu exekutívy s náboženstvom. Čím viac by zákon presadzoval takéto dlhodobé prepojenie alebo vyvolával rozpory v spoločnosti, tým skôr by sa mal hodnotiť ako nedovolené zasahovanie. Tento test je od svojho počiatku terčom ostrej kritiky a na rozdiel od počiatočných rokov, kedy sa používal ako všeobecné kritérium na určenie vzťahu medzi vládou a náboženstvom, v súčasnej súdnej praxi prevažuje jeho používanie v prípadoch štátnej finančnej podpory školám.

V prípade *Aguilar vs. Felton* (1985) vyhlásil súd za protiústavné posielat' štátom platených učiteľov do cirkevných škôl na zastupovanie z dôvodov „výrazného prepojenia štátu a cirkvi“. O dvanásť rokov neskoršie zohľadnil súd v prípade *Agností vs. Felton*, týkajúceho sa rovnakej problematiky, voľnejšiu judikatúru v tejto otázke v prospech prítomnosti štátom platených poradcov na náboženských školách.

Ďalšou otázkou tejto problematiky je, ako uplatňovať protizavádzaciu klauzulu v prípadoch študentských debát s náboženským obsahom. Táto diskusia sa samozrejme netýka prípadov, kedy sa študenti venujú takýmto debatám či modlitbám v súkromí, zložitejšia je ale situácia, keď k týmto aktivitám

dochádza (alebo sú obmedzované) v priestoroch verejných škôl. V prípade *Widmar vs. Vincent (1981)* rozhodoval Najvyšší súd o rozhodnutí UMKC, štátom platenej univerzity, neumožniť prístup kresťanskej študentskej organizácii Cornerstone do miestnosti v jej študentskom centre, aj keď ich mohli využívať rôzne študentské zoskupenia vrátane študentských politických spolkov. Súd zamietol tvrdenie univerzity, že sprístupnenie miestností by bolo porušením protizavádzacej klauzuly Prvého dodatku s odôvodnením, že pokiaľ univerzita vytvorila v svojich priestoroch verejné fórum, nemôže nikomu zabrániť účasti na takomto fóre z dôvodov iných, než že by jeho účasť bola nezlučiteľná s účelom fóra (jeho verejnosťou a otvorenosťou).

Podobne široko diskutovanou otázkou sa stala problematika náboženských úkonov na verejných školách. Modlitba a iné náboženské úkony znamenajú pre mnohých neoddeliteľnú súčasť etických a mravných hodnôt, ktorých vštepovanie mládeži by malo byť základným poslaním školstva. Argumentujú tým, že ak sú tieto modlitby nepovinné, práve ich zákazom dochádza k obmedzeniu slobôd v prospech striktne sekularistickej výchovy. Napriek týmto postojom časti americkej verejnosti Najvyšší súd rozhodne odmieta snahy o zavedenie modlitieb, čítania Biblie či iných náboženských úkonov na verejných školách. V prípade *Engel vs. Vital (1962)* zrušil používanie krátkej (22 slovnej) multikonfesnej modlitby, ktorú pripravila školská rada štátu New York a ktorá mala zahajovať vyučovanie na verejných školách. Sudca Black sa v odôvodnení vyjadril, že v žiadnom prípade nie je úlohou vlády písať modlitby pre akúkoľvek skupinu Američanov, ktoré by boli prednášané ako súčasť náboženského programu pripravovaného vládou.

2.2.2 Vzťah vlády a náboženstva

Je zrejmé, že množstvo praktík, ktoré by sa dali označiť za náboženské, je bežnou súčasťou výkonu verejnej moci v Spojených štátoch. Nápis na amerických platidlách nesie nápis „In God We Trust“ (Veríme v Boha), sľub vernosti vlajke obsahuje vetu „One Nation Under God“ (jeden národ pred Bohom) a zasadnutia Snemovne a Senátu sú zahajované príhovorom duchovných. Dokonca aj zasadnutia Najvyššieho súdu začínajú vystúpením ceremoniára vetou „Oyez, Oyez, God Save the United States and this Honorable Court“¹ (Čujte, čujte, Boh ochraňuj Spojené štáty a tento ctihodný súd). Vláda úradne uznala Vianoce a Deň vďakvyzdania za štátne sviatky aj napriek ich zrejmému náboženskému podtextu. Súdna prax vždy obhajovala tieto úkony aj napriek ich náboženskému charakteru odkazom na dejiny a tradíciu.

Otázka ústavnosti modlitby vo verejnej správe sa dostala do popredia v prípade *Marsh vs. Chambers* (1983), keď súd riešil otázku prípustnosti zahajovania pracovných dní orgánov štátu Nebraska univerzálnou modlitbou. Súd túto prax podporil odôvodnením, že ten istý Prvý kongres, ktorý presadil Listinu slobôd obsahujúcu Prvý dodatok, najímal duchovných a zahajoval svoje zasadania modlitbou, a preto nemohlo byť jeho úmyslom zakázať týmto dodatkom modlitbu vo verejnej správe. S ohľadom na túto interpretáciu, ktorú súdny senát vo svojej väčšine uznal za pôvodnú, nepovažoval súd za potrebné podrobiť tento prípad tzv. Lemonovmu testu (viď vyššie), a to napriek tomu, že sa to v danej dobe považovalo za základné kritérium hodnotenia Protizavádzacej klauzuly.

¹ Oyez znamená v starofrancúzštine čujte, počujte (imperatív plurálu od Oyer). Spojené štáty túto úvodnú formulu prevzali z pôvodného anglického práva, ktoré používalo archaickú formu francúzštiny od normanského záboru v 11. stor. až do storočia 18. ako jeden z jazykov súdu.

Jednou z mnohých kontroverzných otázok týkajúci sa tejto problematiky je aj otázka prítomnosti náboženských symbolov v priestoroch užívaných verejnosťou. Už na prvý pohľad je zrejmé, že táto problematika sa týka širokej verejnosti a práv občanov, čo ešte viac komplikuje neľahkú úlohu súdov pri hľadani deliacej čiary.

Spoločným znakom prípadov *Lynch vs. Donnelly* (1984) a *County of Allgheny vs. ACLU* (1989) je otázka prípustnosti vystavenia kompozície jasiel (novozákonnej scény narodenia) na verejných priestranstvách. V prípade *Lynch* dospel Najvyšší súd na základe tzv. *Lemonovho testu* k záveru, že kompozícia jasiel vystavená v meste Pawtucket, Rhode Island, neznamená porušenie Prvého dodatku. O päť rokov neskôr dospel Najvyšší súd s použitím rovnakého testu v prípade *Allgheny* k presne opačnému záveru. Súd vysvetlil svoje rozhodnutie tým, že zatiaľ čo v meste Pawtucket boli okrem jasí vystavené aj sekulárne vianočné symboly ako napríklad Santa Claus a umelohmotné zvieratá (konkrétne soby a slony), čo znamená, že sa jednalo skôr o oslavu zimných sviatkov než o náboženskú prezentáciu, v *Allgheny County* takéto sekulárne vymedzenie chýbalo. V rozhodnutí prípadu *Allgheny* bola tiež uznaná ústavnosť vystavovania menory (židovského symbolu zimného sviatku svetiel Chanuka) na verejnom priestranstve v Pittsburghu, pretože stála v blízkosti viac než desaťmetrového vianočného stromu a tak nemohla budiť dojem vládnej podpory judaizmu.

V prípade *Capitol Square Review Board vs. Pinette* (1995) riešil Súd otázku ústavnosti skupiny krížov umiestnených Ku Klux Klanom¹ na námestí pred administratívnou budovu Ohio State Capitol. Vzhľadom na verejný charakter námestia nedospel súd

¹ KKK, americká ilegálna organizácia so silne rastistickou orientáciou.

k záveru, že by sa v prípade súkromného vystavenia krížov jednalo o podporu náboženstva zo strany štátu Ohio.

Podpora náboženstva zo strany vlády sa nemusí týkať len priameho presadzovania či uznávania, ale aj napríklad daňových úľav náboženským inštitúciám. V prípade *Walz vs. Tax Commition* (1970) podporil Najvyšší súd ústavnosť oslobodenia od daní pre nehnuteľnosti využívané na náboženské účely. Podľa názoru Súdu takéto oslobodenie nielenže nespochybňuje odľuku štátu a náboženstva, ale posilňuje ju tým, že eliminuje finančné záujmy štátu na cirkevných majetkoch. V prípade *Hernandez vs CIR* (1989) neuznal súd možnosť daňového oslobodenia pre platby členov Scientologickej cirkvi za prednášky o duchovnom rozvoji, pretože ich nepovažoval za príspevky na charitatívne účely, ale skôr za spoplatnené služby.

Značné dohady spôsobila vo svojej dobe aj otázka dňa odpočinku. Súbor zákonov zakazujúcich niektoré obchodné aktivity v nedeľu sa stal predmetom kritiky z dôvodu štátnej podpory náboženstva, ako aj z pohľadu slobody vyznania. Ľudia vyznávajúci iný sviatočný deň odpočinku ako nedeľu argumentovali tým, že zákon pre nich znamená ekonomické bremeno. Zatiaľ čo ľudia, pre ktorých bola dňom odpočinku nedeľa, mali zatvorené obchody len v tento deň, veriaci menšinových náboženstiev svätiacich šabat museli mať zatvorené dva dni, jeden z dôvodu viery a jeden kvôli zákonu. V prípade *McGowan vs. Maryland* (1961) zamietol Najvyšší súd námietku zo zavádzania náboženstva v prípade tzv. Nedeľných zákonov s odôvodnením, že napriek ich pôvodnému náboženskému zameraniu spočíva súčasná úloha týchto zákonov v zabezpečení všeobecného dňa odpočinku pre všetkých, teda bez ohľadu na ich pôvodný účel majú dnes sekulárny charakter.

2.3 Klausula o slobode výkonu viery

Podobne ako v prípade zavádzania náboženstva, aj tá časť Prvého dodatku, ktorá stanovuje, že Kongres nesmie prijať zákon zakazujúci slobodný výkon náboženstva, je premetom mnohých sporov a protichodných interpretácií. Súdny výklad tejto klauzuly prešiel mnohými štádiami od úzkeho pojatia v spore *Reynolds* v roku 1878 cez nepomerne širší výklad v šesťdesiatych a sedemdesiatych rokoch až po návrat k úzkemu pojatiu v kontroverznom spore *Úradu práce štátu Oregon vs. Smith*. Bližší pohľad na tento oblúkový vývoj nám môže pomôcť lepšie pochopiť množstvo aspektov súdnej interpretácie Ústavy.

V prípade *Reynolds vs. Spojené štáty (1878)* sa jednalo o porušenie federálneho zákona zakazujúceho polygamiu zo strany Reynoldsa, príslušníka náboženskej skupiny mormónov v štáte Utah. Reynolds uvádzal na svoju obhajobu práve ústavne zaručenú slobodu výkonu viery. Najvyšší súd zamietol takúto interpretáciu Prvého dodatku s tým, že Kongres nesmie zákonne obmedziť náboženské vyznania a názory, náboženských praktík a zvyklostí sa to však netýka. Z rozhodnutia Súdu vyplývalo, že aj keď Reynolds mohol veriť v polygamiu bez obmedzenia, jej praktikovanie mu bolo rovnako ako komukoľvek inému zakázané.

Problematiky slobodného výkonu viery sa týka aj otázka vyššie spomínaných tzv. Nedeľných zákonov. Podobne ako v prípade *McGowan vs. Maryland (1961)*, kedy Najvyšší súd prehlásil zákony vyžadujúce zatvorenie obchodov v nedeľu za ústavné v súvislosti s protizavádzacou klauzulou, neuznal v rovnakom roku ich nesúlad so slobodou výkonu viery v prípade *Braunfeld vs. Brown (1961)*. Súd v tomto prípade zvolil cestu kategorického rozlišovania medzi priamymi a nepriamymi prekážkami výkonu viery. Za priame prekážky považoval zákaz konania vyžadovaného vierou či príkaz konania vierou zakázaného. V prípade tzv. Nedeľných zákonov sa jednalo

len o prekážku nepriamu, pretože následná finančná záťaž ľudí, ktorý v dôsledku svätenia šabatu museli mať obchody zatvorené dva dni, nebola podľa väčšinového (ale zďaleka nie jednotného) názoru Súdu zákonnou prekážkou ich viere.

Už v roku 1963 Súd upustil od rozlišovania priamych a nepriamych prekážok v prípade *Sherbert vs. Verner* (1963) keď rozhodol, že štát nemá právo odmietnuť vyplácanie dávok podpory v nezamestnanosti členke Cirkvi adventistov siedmeho dňa, aj keď by na ne mala inak nárok len preto, že z náboženských dôvodov odmieta pracovať v sobotu. Súd považoval takto formulovanú podmienku za protiústavnú napriek tomu, že by sa dala považovať za prekážku nepriameho charakteru. Hlavný rozdiel medzi týmto prípadom a prípadom *Braunfield* videl Súd vo verejnom charaktere finančnej záťaže a v jej priamej viazanosti na štátne orgány.

Princíp ústavnej prednosti slobodného výkonu viery pred všeobecnou zákonnou úpravou bol použitý aj v prípade *Yoder vs. Wisconsin* (1972). Predmetom sporu nebola v tomto prípade finančná podpora zo strany štátu, ale zákony štátu Wisconsin ustanovujúce povinnú školskú dochádzku končiacu dosiahnutím veku šestnásť rokov. Komunita amišov¹ žijúce v štáte Wisconsin odmietla posielat' svoje deti do škôl po ukončení ôsmej triedy, za čo im bola zo strany štátu vymeraná peňažitá pokuta. Najvyšší súd tento trest zrušil a uznal právo amišov na výnimku zo všeobecne záväzného zákona o školskej dochádzke, pretože z dôvodu viery museli voliť medzi porušením zákona, čeliť asimilácii alebo opustiť štát Wisconsin. Podobne v prípade *Frank vs. Alaska* (1979) dospel Najvyšší súd štátu Aljaška k záveru, že štát nemôže aplikovať zákony obmedzujúce lov na eskimácky kmeň Athabascanov, ktorý z náboženských dôvodov lovil losy mimo loveckú sezónu,

¹ Amiši, náboženská skupina patriaca k mennonitskej vetve anabaptistického krídla radikálnej reformácie, vyznačujúca sa krajným konzervatizmom a separáciou od väčšinovej spoločnosti.

keďže los predstavoval základnú súčasť kmeňových pohrebných rituálov.

Vývoj v osemdesiatych rokoch postupne naberal smer k opatrnejšiemu prístupu k žalobám týkajúcich sa slobody výkonu viery. Rozdelenie Súdu bolo obzvlášť viditeľné v roku 1985, keď potvrdil predpisy štátu Nebraska vyžadujúce fotografiu vo vodičskom preukaze, ktoré napadol motorista, ktorý veril, že takéto vyobrazenie je porušením druhého prikázania Desatora, zakazujúceho zhotovovanie modiel (prípád *Quaring vs. Nebraska*). V nasledujúcom roku pokračoval tento trend rozhodnutím v prípade *Goldman vs. Weinberg (1986)*, kedy Súd omietol nárok S. Goldmana, ortodoxného Žida, slúžiaceho ako psychiater vo vojenskom letectve nosiť v službe jarmulku, tradičnú pokrývku hlavy, aj napriek tomu, že to vojenské predpisy zakazovali. Ešte zreteľnejšie bolo toto smerovanie interpretácie slobody výkonu viery v prípade *Lyng vs. Northwest Cemetery Protection Association* z roku 1988, keď Súd povolil štátu stavbu cesty pre motorové vozidlá vedúcej cez chránený les napriek zrejmému dopadu na náboženský život domorodých indiánov, ktorí danú oblasť považovali za posvätnú.

Obrat vo vývoji súdnej interpretácie priniesol prípad *Úrad práce štátu Oregon vs. Smith (1990)*. V rozpore so súdnou praxou predchádzajúcich desaťročí dospel Najvyšší súd väčšinovým rozhodnutím k záveru, že všeobecne záväzné právne normy trestného práva nemožno posudzovať z pohľadu slobody výkonu viery. Dvaja členovia Cirkvi domorodých Američanov, Smith a Black, boli prepustení zo svojho zamestnania, pretože zneužívali kaktus peyote na obradné účely. Štát im následne omietol vyplácať podporu v nezamestnanosti z dôvodov závažného porušenia pracovných povinností a zamietol ich námietku, že takýto prístup porušuje ich ústavné právo na slobodný výkon viery s tým, že zneužívanie omamných prostriedkov porušuje normy trestného práva štátu Oregon. Oregonský štátny súd podporil ich námietku na

základe rozhodnutia v prípade *Sherbert*. Najvyšší súd toto rozhodnutie v roku 1990 zrušil a v odôvodnení dospel k záveru, že z dôvodu náboženskej nestrannosti trestných predpisov nepripadá použitie Prvého dodatku do úvahy. Súd sa tak po dlhých desiatročiach vrátil k veľmi úzko vymedzenej interpretácii slobody výkonu viery. V roku 1993 v prípade *Church of Lukami Babalu Aya vs. Hialeah* musel riešiť Najvyšší súd otázku, ako sa táto nová interpretácia týka snahy štátu zákonnou cestou vykoreniť neželané náboženské praktiky. Súd dospel k záveru, že zákony namierené proti obetovaniu zvierat praktikovaných početnou komunitou kubánskeho pôvodu sú v rozpore s ústavne zaručenými slobodami.

Rozhodnutie v prípade *Smith* sa nestretlo s odporom len v náboženských kruhoch, svoj nesúhlas vyjadril aj Kongres prijatím Zákona o návrate k náboženskej slobode (*Religious Freedom Restoration Act, RFRA*) v roku 1993, ktorého účelom bol návrat k spôsobu interpretácii pred prípadom *Smith*. Podľa tohto zákona mali federálne, štátne a miestne právne predpisy šetriť náboženské práva v najväčšej možnej miere. Posledné slovo k výkladu Ústavy mal nakoniec aj tak Najvyšší súd. V roku 1997 v prípade mesta *Boerne vs. Flores* rozhodol o protiústavnosti vyššie spomenutého zákona, prinajmenšom na štátnej a miestnej úrovni, pre nesúlad so 14. dodatkom Ústavy. V roku 2004 v prípade *Locke vs. Davay* opustil podľa mnohých Najvyšší súd vývoj naznačený prípadom *Lukami Babalu*. Washingtonská štátna univerzita udeľovala nadaným študentom štipendiá vo všetkých hlavných študijných oboroch s výnimkou teológie. Študent *Joshua Davey*, ktorému univerzita odmietla udeliť štipendium na štúdium teológie, napadol toto nariadenie pre nesúlad s Ústavou. Súd vo svojom väčšinovom rozhodnutí uznal právo univerzity na takúto úpravu, pretože podľa súčasného výkladu Súdu klauzula o slobodnom výkone viery a klauzula proti zavádzaniu náboženstva

musia byť čítané spolu a každá interpretácia musí brať vždy do úvahy oba tieto aspekty.

3. Sloboda prejavu

3.1 Korene slobody prejavu

Zrejme žiadne iné ustanovenie americkej ústavy a jej dodatkov nevyvolalo toľko protichodných názorov ohľadne ich filozofického základu ako práve sloboda prejavu zaručená Prvým dodatkom.

Aj keď súdny výklad Prvého dodatku vstúpil do svojej rozhodujúcej fázy až počiatkom 20. storočia, právna ochrana slobody prejavu má korene v dôležitých mílnikoch vývoja anglosaského práva ako takého. Za základné rozhodnutie, ktoré kľúčovo ovplyvnilo americké pojmá slobody prejavu, sa považuje súdne rozhodnutie v procese s vydavateľom Johnom Petrom Zengerom z roku 1735.

Pojmá slobody prejavu bolo v Anglicku silne ovplyvnené vydaním Výkladov k anglickému právu od Williama Blackstona roku 1769, ktorý považoval za základ slobody tlače upustenie od zásahov do vydávania a prenesenie kontroly na možnosť následného postihu v prípade porušenia zákona. Práve toto Blackstoneovo pojmá upustenia od zásahov pred samotnou publikáciou bolo základom minimálneho pojma slobody prezentovaného Jamesom Madisonom, ktoré tento kongresman za štát Virginia predstavil Prvej snemovni vo svojom návrhu Listiny slobôd. Je však zrejmé, že Madison presadzoval oveľa širšie pojmá slobody prejavu, široko presahujúce Blackstoneove základy.

Madisonov pôvodný návrh Listiny slobôd obsahoval dva dodatky týkajúce sa slobody prejavu. Prvý návrh mal zaručiť, že „ľudia nesmú byť zbavení alebo obmedzovaní v práve vyjadriť rečou, písmom alebo tlačou svoje názory, a právo na slobodnú tlač, ktoré je základným pilierom slobody, musí byť nedotknuteľné.“

Druhý jeho návrh uvádzal, že „žiaden zo štátov nesmie narušiť slobodu svedomia a tlače.“ Kongres však jeho návrh na ochranu tlače zaväzujúci priamo jednotlivé štáty zmietol napriek tomu, že sám Madison označil tento návrh za najdôležitejší z dodatkov.

Za dobu vzniku moderného výkladu klauzuly o slobode prejavu by sa dalo označiť obdobie Prvej svetovej vojny, počas ktorej došlo k sérii procesov v súvislosti s porušovaním protišpionážneho zákona z roku 1917. A aj keď všetky odvolania na Prvý dodatok boli v tomto prípade Najvyšším súdom zamietnuté, tieto prípady rozpútali širokú debatu vedúcu k zvýšenej ochrane slova vo všeobecnosti. V spore *Schenk vs. Spojené štáty* (1919) sa jednalo o

prípád generálneho tajomníka Americkej socialistickej strany, ktorý bol odsúdený za distribúciu 15000 kusov protivojnových letákov mladým mužom v odvodovom veku. Letáky presvedčovali čitateľov o nemorálnosti povolávacieho rozkazu. V rozsudku zhrnul sudca Oliver Wendell Holmes základné medze, v rámci ktorých sa dá hodnotiť sloboda slova. Tzv. Holmesov test posudzuje, či určitý prejav vytvára jasné a bezprostredné ohrozenie, z ktorého by mohlo plynúť následné zlo, ktorému má Kongres povinnosť predchádzať. Zo spôsobu, akým bol tento test použitý v prípade *Schenk* vyplývalo, že vláde stačilo preukázať, že letáky obsahovali zlý úmysel a nezáležalo na tom, či priamo vyzývali k neuposlúchnutiu povolávacieho rozkazu. Súd v tomto prípade Schenkovo odsúdenie potvrdil. V prípade *Debs vs. Spojené štáty* (1919) sa jednalo o prejav s názvom „Odpoveďou je socializmus“, ktorý v roku 1918 predniesol v štáte Ohio pred 1200 ľuďmi socialista Eugene Debs. Následne bol odsúdený za výroky ako:

„ Možno nesmiem povedať verejne všetko, čo si myslím, ale viem, že si zaslúžite niečo lepšie než otroctvo a spoločné koryto“. Súd po použití Holmesovho testu potvrdil Debsovo odsúdenie na desať

rokov odňatia slobody. Na prípade *Abrams vs. Spojené štáty* z rovnakého roku môžeme sledovať pomalý posun k liberálnejšiemu výkladu ochrany slobody slova. Aj keď Najvyšší súd potvrdil odsúdenie Jacoba Abramsa a ďalších anarchistov za šírenie letákov kritizujúcich americkú vojenskú pomoc procárskim silám v Rusku proti bolševikom, sudcovia Holmes a Brandeis vyslovili s týmto rozhodnutím rozhodný nesúhlas a vyzvali svojich kolegov k dôslednejšej ochrane slobody slova.

3.2. Obsah prejavu

Roku 1935 vyhlásil Joseph Rutherford, vodca Svedkov Jehovových, že pozdrav vlajke Spojených štátov predstavuje Bibliou zakázanú formu modloslužby. Táto výzva sa stala podnetom pre dve dôležité rozhodnutia Najvyššieho súdu, ktorý musel riešiť otázku, či štát môže od školákom prikazovať tradičný pozdrav vlajke. V roku 1941, uprostred druhej svetovej vojny, potvrdil Súd v prípade *Minersville School District vs. Gobitis* rozhodnutie školy vylúčiť troch členov vyššie menovanej náboženskej skupiny, pretože odmietli pozdrav vlajke. Rozhodnutie súdu zožalo ostrú kritiku Eleanor Rooseveltovej, prvej dámy Spojených štátov, ako aj viac než 170 ďalších kritických novinových článkov. Len o dva roky nato Súd v prípade *West Virginia Board of Educ. vs. Barnette* (1943) vyhlásil prakticky totožné rozhodnutie školskej rady štátu West Virginia za odporujúce Prvému dodatku a preto protiústavné. V roku 1977 posudzoval Súd prípad manželského páru patriaceho k rovnakej náboženskej skupine, odsúdených za to, že opakovane prekryli na poznávacej značke ich auta heslo štátu New Hampshire „sloboda alebo smrť“. Maynardovi, presvedčení pacifisti, odmietali ideologické posolstvo vyjadrované štátnym heslom. Súd sa v rozhodnutí postavil proti zákonu štátu New Hampshire zakazujúcemu poškodzovanie poznávacích značiek a uviedol, že

takýto zákon núti občanov byť „nosičmi ideologických posolstiev“ a „chodiacimi billboardami“.

Prejav, ktorého obsah je urážajúci či útočný je rovnako chránený a vyjadruje základný princíp Prvého dodatku, že vláda nesmie zakázať vyjadrenie myšlienok len preto, že ich väčšinová spoločnosť považuje za nebezpečné a neprijateľné. Jednou z najcitlivejších otázok v tomto kontexte je otázka prípustnosti podnecovania nenávisťi voči iným etnickým skupinám alebo rasám. Ústavnosť zákona štátu Illinois zakazujúceho publikácie zobrazujúce „skazenosť, zločinnosť či podradnosť skupiny občanov v súvislosti s ich rasou, farbou pleti či vyznaním“ bola predmetom rozhodovania v prípade *Beauharnais vs. Illinois* (1952). Súd potvrdil ústavnosť takéhoto zákona v pomere hlasov 5 ku 4. V odôvodnení sa sudca Frankfurter dovoľával niekoľkých právnych princípov. V prvom rade sa jednalo o princíp vyňatia krivých obvinení z ochrany slobody prejavu. Ďalej spomenul priame nebezpečenstvo spočívajúce v možnosti vyvolať medzirasové boje. V tejto súvislosti je treba podotknúť, že prípad *Beauharnais* predchádzal prípadom *Brandenburg* a *Cohen*, ktoré vymedzili nutnosť bezprostrednej hrozby. Posledným princípom odôvodňujúcim rozhodnutie je princíp ľudskej dôstojnosti.

Po dlhú dobu bol rozsudok v prípade *Beauharnais* považovaný za prekonaný. Takto naň nahliadali nižšie súdy napríklad v prípade *Skokie vs. National Socialist Party*, keď povolili pochod nacistov v uniformách s hákovými krížmi cez židovské predmestie mesta Chicago v roku 1978. Návrat k princípom stanoveným v tomto rozhodnutí prebehol až počas osemdesiatych rokov ako odpoveď na narastajúci počet prejavov rasizmu a rasovo orientovaných útokov. Profesor Mari Matsuda¹ zdôraznil súvislosť medzi nenávisťou a agresivitou obsiahnutou v takýchto útokoch a citlivým

¹ Matsuda, Public Response to Racist Speech: Considering the Victim's Story, in Mich.L.Rev 2320, USA 1989

postavením menšín v spoločnosti. Menej závažné formy rasizmu môžu veľmi rýchlo prerásť do jeho nebezpečných foriem a preto aj verbálne rasové útoky ohrozujú základné spoločenské vzťahy.

Otázka prípustnosti zákonov obmedzujúcich verbálny prejav zostáva aj naďalej jednou z najdiskutovanejších a názory sudcov Najvyššieho súdu sú v takýchto prípadoch veľmi rozdielne. Príkladom môže byť rozhodnutie v prípade *R.A.V. vs. City of St. Paul* (1992), v ktorom sa jednalo o vyhlášku zakazujúcu verbálne útoky. Súd štátu Minnesota zúžil výklad tohto nariadenia na zákaz osobných útokov, Najvyšší súd však napriek tomu jednomyselne rozhodol o jeho protiústavnosti. Čo ostro rozdeľovalo sudcov bolo ale zdôvodnenie tohto rozhodnutia. Sudca Scalia, predstavujúci názor väčšiny sudcov tvrdil, že výklad nižších súdov vytváral svojím zúžením novú klasifikáciu verbálnych útokov. Podľa tejto klasifikácie vyhláška mesta St. Paul zakazovala len také verbálne útoky, ktoré mohli vyvolať hnev, pobúrenie či nenávisť z dôvodu rasy, farby pleti, vyznania, náboženstva alebo pohlavia. Sudca Scalia poukazoval na to, že takýto výklad by nezahŕňal hanobenie jedinca alebo skupiny napríklad na základe ich politického presvedčenia či sexuálnej orientácie. Právny predpis v tomto pojatí by bol neprijateľne obmedzujúci a nepredstavoval by alternatívu k potrebnému všeobecnému nariadeniu. Opačný postoj prezentoval vo svojom vyjadrení sudca White. Podľa neho sú takéto útoky vo všeobecnosti vyňaté z ochrany Prvým dodatkom bez ohľadu na možnú klasifikáciu. Väčšinový názor Súdu považuje za nebezpečný, pretože by znamenal vylúčenie akýchkoľvek konkrétne vymedzených opatrení regulujúcich prejav v prípade, že by sa tak dalo dosiahnuť všeobecným predpisom. Podľa jeho názoru bolo spomenuté nariadenie protiústavné naopak pre jeho prílišný rozsah obmedzení prejavu. Zdá sa, že podľa väčšinového názoru Súdu by bol ale obecný zákaz verbálnych útokov v súlade s Ústavou.

Napriek tomu, že budúcnosť zákonov postihujúcich slovné útoky zostáva nejasná, niektoré rozhodnutia Súdu ukazujú, že jestvuje ústavný postup štátov proti zločinom motivovaných nenávisťou k skupine obyvateľstva. Takýmto postupom môže byť napríklad zvýšená trestná sadzba u zločinov s takýmto motívom. V prípade *Wisconsin vs. Mitchell* (1993) podporil Najvyšší súd trestný zákon štátu Wisconsin obsahujúci vyššie sadzby pre rasovo motivované útoky. Skupina mladíkov čiernej pleti tu napadla a zranila bieleho chlapca. Trest odňatia slobody na dva roky bol u jedného z útočníkov zvýšený na sedem rokov, pretože si preukázateľne vybral obeť na základe jej rasy. Obhajca zákon, ktorý to umožňoval označil za protiústavný, pretože trestal osobné názory a presvedčenia. Súd takéto tvrdenie odmietol s tým, že motív trestného činu predstavuje významný faktor pri súdnom rozhodovaní a ukladaní trestu. Súd tiež považoval za významné zdôrazniť rozdiel medzi rozhodnutím v tomto prípade a prípadom *R.A.V.*, v ktorom sa jednalo v prvom rade o prejav, zatiaľ čo tu bol predmet zákon bez priamej súvislosti s Prvým dodatkom. Verejný záujem sa tu netýkal súhlasu či nesúhlasu s presvedčením obvineného, ale jeho činu, a Súd nepovažoval obavu, že zvýšenie trestnej sadzby by mohlo slúžiť ako nástroj k obmedzovaniu slobody prejavu, za opodstatnenú.

Ďalšou z otázok týkajúcich sa obsahu prejavu môže byť otázka pornografie. Počiatkom osemdesiatych rokov minulého storočia navrhli feministické aktivistky Andrea Dworkin a Catherine MacKinnon prijatie zákona zakazujúceho pornografiu na základe tvrdenia, že predstavuje formu sexuálnej diskriminácie. Keďže väčšina toho, čo malo byť podľa tohto návrhu postavené mimo zákon bolo v minulosti považované za prijateľnú formu prejavu, takýto zákon by vyžadoval radikálne prehodnotenie tradičného výkladu Prvého dodatku. Zákon proti pornografii prijatý v Indianapolis považoval za pornografiu najmä „zrejmé grafické zobrazenie

sexuálneho podriadenia ženy, vyjadrené obrazom alebo slovom." Najvyšší súd takýto zákon v rozhodnutí k prípadu *American Booksellers Ass'n vs. Hudnut* (1985) prehlásil za protiústavný, pretože napriek jeho zrejmemu úmyslu chrániť pred nebezpečným vplyvom pornografie predstavuje zákon v tomto znení diskrimináciu na základe obsahu prejavu. Sudca Easterbrook vyjadril svoj názor, že by sa jednalo o kontrolu myslenia, ktorá zavádza jediný schválený pohľad na ženu a na vzťahy medzi pohlaviami. Oporci tohto názoru argumentovali tým, že podobne ako u rasovo motivovaných prejavoch predstavuje pornografiu skôr formu diskriminácie ako prejav samotný. Zobrazenie žien ako podriadenej triedy predstavuje dôvod na obmedzujúce zákony. Na rozdiel od konzervatívnych ochrancov morálky zdôrazňovala feministicky orientovaná cenzúra ujmu, ktorú pornografia žene spôsobuje. Niektorí kritici zákonov proti pornografii však vyjadrili názor, že zákaz zobrazovania ženy ako predmetu mužskej sexuálnej dominancie naopak povedie k prehĺbeniu postavenia ženy ako slabšieho pohlavia vyžadujúceho zvláštnu ochranu a ešte viac prehĺbi patriarchálne usporiadanie spoločnosti proti ktorému chce bojovať. Budúcnosť takýchto zákonov je vo svetle rozhodnutí ako *Hudnut*, ale hlavne *R.A.V.*, skôr nepriaznivá. Rozhodnutie v prípade *R.A.V.* však necháva otvorenú možnosť zákazu konkrétnych aspektov pornografie. Vo svetle súčasného konzervatívneho zloženia Súdu nemusí byť takýto vývoj vylúčený.

3.2 Otázka formy prejavu

Základnou otázkou slobody prejavu zostáva šírka jej rozsahu. Bez ohľadu na obsah prejavu je zrejmé, že príčinou mnohých sporov

je práve jeho forma, či už sa jedná o použitie slov urážlivých, vulgárnych alebo obscénneho významu.

Jedným z prvých prípadov, v ktorom sa Najvyšší súd zaoberal vulgárnym prejavom, bol prípad *Cohen vs. California* z roku 1971. Paul Cohen bol odsúdený na 30 dní väzenia za to, že mal na súde oblečené tričko s nápisom „FUCK THE DRAFT“¹. Súd zrušil toto rozhodnutie pre rozpor s Prvým dodatkom. V odôvodnení vyjadril sudca Harlan názor, že to čo môže niekomu pripadať ako vulgárnosť môže pre iného predstavovať obvyklý spôsob komunikácie. Prvý dodatok tak nechráni iba obsah prejavu, ale aj jeho samotnú formu.

Toto právo samozrejme nie je bez hraníc a nesmie byť v rozpore so základnými záujmami spoločnosti. V prípade *FCC vs. Pacifica Foundation* (1978) posudzoval Súd právomoc Federálnej rady pre komunikácie (Federal Communication Commission) udeliť pokutu stanici vysielajúcej v hlavnom čase humoristickú reláciu založenú na vulgárnom prejave. Tesným rozhodnutím 5 ku 4 uznal Súd oprávnenosť rozhodnutia Rady presunúť reláciu obsahujúcu neslušné slová do nočného vysielania a minimalizovať tak negatívny vplyv na mládež. Podobne v prípade *Bethel School District No. 403 vs. Fraser* v roku 1986 potvrdil Najvyšší súd rozhodnutie školy potrestať študenta za vulgárny obsah prejavu predneseného na školskom zhromaždení, pretože tento je v rozpore so základným poslaním školy v prípade, že obecnosť predstavujú deti vo veku 14 rokov. V prípade ochrany dospelých zaujal Súd opačný postoj, keď v prípade *Papish vs. Board of Curators* vyhlásil rozhodnutie univerzity vylúčiť študenta za šírenie pamfletu obsahujúceho neslušné výrazy a pohoršujúce karikatúry za odporujúce Prvému dodatku. Týmto rozhodnutím potvrdil Súd svoj predchádzajúci názor pristupovať k otázke slobody prejavu v prípade použitia

¹ Vulgárne vyjadrený nesúhlas s vojenskými odvodami

neslušných slov a vyjadrení individuálne a posudzovať každý prípad s ohľadom na konkrétne okolnosti a záujmy spoločnosti.

Jednu z neobvyklých, ale o to viac diskutovaných foriem prejavu patrí aj pálenie vlajky. Americká vlajka predstavuje jeden zo základných symbolov americkej národnej hrdosti chránený federálnymi aj štátnymi zákonmi a rovnako tak jej ničenie či znevažovanie predstavuje silný prostriedok vyjadrenia nesúhlasu s národným postojom. Konflikt týchto dvoch ideí je zrejmý napríklad v prípade *Texas vs. Johnson* (1989). Počas kongresu republikánskej strany v roku 1984 v Dallase v štáte Texas prebiehali demonštrácie proti Reganovej vnútroštátnej i zahraničnej politike. Počas protestov polial jeden z demonštrantov (Johnson) americkú zástavu benzínom a zapálil ju. Johnson bol obvinený z porušenia texaského zákona zakazujúceho znevažovanie objektov symbolického významu. Johnson sa odvolal na slobodu prejavu zaručenú Prvým dodatkom a Najvyšší súd mu dal v pomere hlasov 5:4 za pravdu. V odôvodnení vysvetlil sudca Brennan, že Johnsonov čin bol vedený úmyslom vyjadriť určitú myšlienku, ktorá by bola zúčastneným zrozumiteľná. Keďže jediným účelom zákona bolo zamedziť takémuto vyjadreniu názorov, bol v rozpore s ústavnými princípmi Spojených štátov. Menšinový názor Súdu vyjadril sudca Rehnquist názorom, že pálenie vlajky nepredstavuje neoddeliteľnú súčasť vyjadrenia akéhokoľvek názoru a je naopak spôsobilé vyvolať narušenie verejného poriadku. Rehnquist sa snažil podporiť svoj názor zdôraznením jedinečného postavenia americkej vlajky ako národného symbolu stojaceho nad názorovými rozdielmi a teda nespôsobilého k vyjadreniu protestu. Takéto pojmá bolo Brennanom kategoricky odmietnuté s tým, že vláda nemôže určovať ľuďom symboly, ktoré majú používať na vyjadrenie svojho presvedčenia. Prípád *Texas vs. Johnson* vyvolal veľké napätie. Prezident Bush vyhlásil rozhodnutie Súdu za mylné a navrhol prijatie zvláštného dodatku k Ústave na ochranu vlajky.

Tomu predišiel Kongres prijatím Zákona na ochranu vlajky v roku 1989. Tento zakazoval akékoľvek znevažovanie vlajky vrátane pálenia, hádzania na zem alebo dupania po akejkoľvek vlajke Spojených štátov. Zákonodarcia sa domnievali, že všeobecný zákaz bez súvislosti k prejavu názoru prispeje k jeho potvrdeniu zo strany sudcov ako Scalia či Kennedy, ktorí tvorili spolu s Brennanom väčšinu v prípade *Texas vs. Johnson*. Ako sa ukázalo už o rok nato v prípade *United States vs. Eichman*, tieto nádeje sa nenaplnili. Sudca Brennan predstavoval tú istú päťicu sudcov, ktorá rozhodla prípad *Johnson*, keď vyhlásil Zákon na ochranu vlajky za protiústavný. Toto rozhodnutie zdôvodnil tým, že aj keď hlavným predmetom zákona nebol prejav ako taký, súvislosť s obmedzením slobody prejavu tu bola viac než zrejmä. Vládny záujem na ochrane jednotlivých zástav ako predmetov súkromného vlastníctva by bol nezmyselný bez úmyslu ochrany vlajky ako národného symbolu a predmetom opatrenia teda nieje starosť o fyzickú integritu kusu látky bez prítomnosti jej zrejmeho ideologického významu.

3.3 Otázka miesta prejavu

Inú citlivú otázku predstavuje prístup vládnej moci k prejavu na verejne prístupných miestach ako sú chodníky, námestia alebo parky, ktoré sú americkou spoločnosťou považované za „verejné fóra“. S ohľadom na rôznorodosť otázok týkajúcich sa slobody prejavu na takýchto verejných fórach pristúpil Najvyšší súd k ich deleniu na 1.) tradičné verejné fóra, 2.) vyhradené verejné fóra a nakoniec 3.) neverejné fóra.

3.3.1. Tradičné verejné fórum

Široké pojatie verejného fóra bolo v rozhodnutiach Najvyššieho súdu zrejme už od prípadu *Hague vs. CIO (1939)*, v ktorom Súd riešil otázku prípustnosti obmedzenia slobody zhromažďovania na verejných priestranstvách zo strany mestskej správy. Súd takéto obmedzovanie vylúčil a v zdôvodnení uviedol, že „ulice a parky ... sú odnepamäti prístupné verejnému užívaniu a sústavne slúžili k zhromažďovaniu sa, výmene názorov medzi občanmi a prejednávaníu verejných záležitostí. Takéto využitie bolo oddávna právom, výsadou a slobodou všetkých občanov.“

Presnejšie vymedzenie verejného fóra bolo predmetom sporov *Frisby vs. Schultz (1988)*, *Spojené štáty vs. Kokinda (1990)* alebo *ISKCON vs. Lee (1992)*. Prípád *Frisby* sa týkal možnosti zákazu protestovania na verejných priestranstvách. Tento zákaz bol napadnutý aktivistom proti potratom, ktorý protestoval pred domom lekára interupčnej kliniky. Súd síce uznal celú ulicu za verejné fórum, zákaz však nezrušil s odvolaním sa na ochranu súkromia obyvateľov. V prípade *Kokinda* v roku 1990, v ktorom Súd rozhodoval o verejnosti chodníka vedúceho k budove pošty, bol pomer sudcov k otázke rozsahu pojatia verejného fóra vyrovnaný. Spor *ISKCON vs. Lee* otvoril otázku samotnej definície verejného fóra. V tomto spore sa jednalo o prípustnosť užívania letiskovej haly hinduistickou sektou na distribúciu kníh a vyberanie milodarov. Súd sa v tomto prípade tesnou väčšinou priklonil k užšej definícii a za verejné fóra považoval len tie miesta, ktoré k tomuto účelu tradične slúžili. Obe spomenuté rozhodnutia poukazujú na nejednoznačnosť a rozdelenosť Súdu k otázke rozsahu vymedzenia tradičného fóra ako takého.

3.3.2 Vyhradené verejné fórum

Vyhradené verejné fórum je podľa definície Najvyššieho súdu priestor vyhradený vládou umožňujúci ľuďom vyjadriť svoj názor. Podobne ako u tradičného fóra aj tu podlieha obmedzenie prejavu prísnemu dohľadu, vláda však môže stanoviť obmedzenia časové či miestne. Rozhodnutím, ktorým Súd vymedzil koncept vyhradeného verejného fóra, bol rozsudok v prípade *Southeastern Promotions vs. Conrad* (1975). Spoločnosť *Southeastern Promotions* žiadala o povolenie k využitiu obecného sálu mesta Chattanooga v štáte Tennessee na uvedenie muzikálu *Hair*. Napriek častému využívaniu sálu na verejné predstavenia bola žiadosť spoločnosti mestským úradom zamietnutá s odôvodnením, že predstavenie propaguje drogy, nemravnosť a vulgaritu. Súd vo svojom rozhodnutí uznal mestský sál za verejné fórum a rozhodnutie mesta prehlásil za protiústavný zásah predchádzajúci prejavu.

Hlavným rozdielom medzi tradičným a vyhradeným verejným fórom je ich vzťah k vláde. To, že vláda určitý priestor vyhradí tiež následne znamená, že zaň nesie určitú zodpovednosť a smie zaviesť určité obmedzenia, ani tie však nesmú byť smerované k potlačeniu slobody prejavu. Prípád *Rosenberg vs. University of Virginia* (1995) ukazuje, že takýmto fórom nemusí byť len konkrétne miesto. V tomto prípade Súd uznal, že štát Virginia vytvoril verejné fórum tým, že založil verejný fond na pokrytie nákladov študentských publikácií. Následné odmietnutie financovania študentských periodík náboženskej povahy bolo preto v rozpore s verejným charakterom fondu a teda aj porušením Prvého dodatku.

3.3.3 Neverejné fórum

Najrozporuplnejšou sa zdá byť otázka rozsahu slobody prejavu na miestach, ktoré už svojou podstatou nespĺňajú kritériá tradičného ani vyhradeného verejného fóra. Takýmto miesto môže byť napríklad väzenie, nemocnica či vojenská základňa tak ako v prípade *Greer vs. Spock* z roku 1976. Prípád sa týkal distribúcie letákov a rečníckych prejavov na Fort Dix Army Base v štáte New Jersey. Súd odmietol interpretáciu, že poriadanie hudobných koncertov a časté prednášky nevojenského charakteru zaraďujú vojenskú základňu medzi verejné fóra a uznal, že obmedzenie prejavu bolo v takomto prípade v súlade s poslaním inštitúcie - prípravou vojakov k službe a udržovaním disciplíny. Podobný názor vyjadril Súd v prípade *Adderley vs. Florida* (1966). Skupina študentov podporila v rámci protestov za ľudské práva svojich vrstovníkov, ktorí sa previnili návštevou rasovo segregovaných divadiel, protestom v priestoroch väzenia. Nedopustili sa násilia fyzického ani verbálneho. Súd napriek tomu potvrdil ich odsúdenie. Sudca Black v odôvodnení rozsudku odmietol názor, že ľudia majú ústavné právo vyjadriť svoje názory alebo protesty kedykoľvek, akokoľvek a najmä kdekoľvek chcú. Väzenie podľa neho predstavuje neverejné fórum a štát má podobne ako súkromný vlastník právo kontrolovať ich využitie pre ich zákonný účel. Sudca Douglas vyjadril svoj menšinový nesúhlasný názor, v ktorom vyvracia analógiu medzi súkromným vlastníkom a štátom na základe faktu, že zákon jednoznačne rozlišuje medzi štátom, ktorý má v prvom rade povinnosti a záväzky voči svojim občanom, a vlastníkom, ktorého vybavuje širokými oprávneniami a ochranou. Rozhodnutie v prípade *Adderley* predstavuje základ doktríny o neverejnom fóre. Jediný požiadavok kladený na vládu je, aby zasahovala nestranne a v súlade s určeným užívaním fóra.

3.3.4 Priestory v súkromnom vlastníctve

Aj keď by sa mohlo zdať, že súkromné priestory nespádajú pod pravidlá vytýčené Prvým dodatkom, Súd musel v prípade *Marsh vs. Alabama* (1946) riešiť otázku, či je možné uplatniť ústavné povinnosti v prípade, že súkromná spoločnosť vlastní celé mesto. Táto súkromná spoločnosť zakázala vstup misionárskej náboženskej skupine, ktorá chcela v uliciach mesta vykonávať svoju činnosť. Keď bola jedna z náboženských aktivistiek zadržaná miestnym šerifom, domáhala sa svojich práv na základe Prvého dodatku. Sudca Black v rozhodnutí vyjadril názor, že nikomu nieje možné odoprieť jeho ústavné slobody len na základe toho, že súkromná spoločnosť má vlastnícke právo ku každému domu, ulici alebo chodníku v meste. Podľa jeho názoru vlastníctvo zaväzuje a tým, že niekto umožní verejné užívanie svojho majetku, sa zároveň vystavuje obmedzeniu svojich práv ústavou zaručenými právami užívateľov. Tento princíp bol ďalej rozšírený v rozhodnutí v prípade *Amalgamate Food Employees Union vs. Logan Valley Plaze, Inc.* (1968), v ktorom sa jednalo o demonštrantov v priestoroch súkromného obchodného centra. Súd využil paralelu s prípadom *Marsh*, keď vyhlásil cesty a chodníky v obchodnom centre za rovnocenné sa ulicami a cestami v meste, a teda za verejné fórum. V menšinovom názore sudca Black, autor doktríny presadenej v prípade *Marsh*, poukazuje na to, že obchodné centrum nikdy nebolo určené pre verejné využitie vo svojej úplnosti a preto nemôže spĺňať kritériá verejného fóra.

O štyri roky neskôr riešil Súd zdanlivo podobný prípad. Kým v *Logan Valley* protestovali odborári proti pracovným praktikám presadzovaných obchodom s potravinami umiestneným v obchodnom centre, v prípade *Lloyd Corp. Ltd. vs. Tanner* (1972) sa jednalo o distribúciu letákov protivojnovými aktivistami v uzavretom obchodnom dome v meste Portland v štáte Oregon. Vedenie

obchodného domu ich vylúčilo s odôvodnením, že na pôde súkromného obchodu nemôžu uplatňovať slobodu prejavu, a Najvyšší súd tento názor potvrdil. Sudca Powell upozornil na to, že zatiaľ čo v prvom prípade sa jednalo o protest spojený s miestom prejavu, v druhom táto súvislosť chýbala. Vo všeobecnej rovine zdôraznil, že obchodné centrum sa verejnosti neotvorilo na ľubovoľné účely a nestáva sa preto verejným fórom. Priklonil sa tak k názoru sudcu Blacka. Menšinový názor zastával tentoraz sudca Marshall, ktorý nevidel žiaden právne relevantný rozdiel medzi týmito prípadmi. Väčšinový názor Súdu sa stal ešte zrejmejším v prípade *Hudgens vs. NLRB (1976)*, kedy umožnil obchodom zamedziť protesty v ich priestoroch aj v prípade, že by ich obsah mal priamu súvislosť s daným miestom.

4. Sloboda tlače

Prvý dodatok zakazuje Kongresu Spojených štátov prijať zákon, ktorý by obmedzoval slobodu tlače. Podobne ako u ostatných slobôd tohto dodatku je zrejmé, že sa toto ustanovenie týka aj miestnych a štátnych zákonov. Zakladatelia Spojených štátov týmto chceli odlíšiť nový režim od anglickej vlády, ktorá po dlhú dobu podrobovala tlač tvrdej cenzúre a prenasledovala tých, ktorí sa odvážili kritizovať Britskú korunu. Výklad pojmu slobody tlače prešiel dlhým historickým vývojom a bol formovaný rozhodnutiami Najvyššieho súdu za posledných dvesto rokov v oblasti novín, kníh, časopisov, filmov, rádiového a televízneho vysielania a v najnovšej dobe aj internetových stránok a komunikácie.

Za kľúčové obdobie pre tvorbu súdnej interpretácie by sa dala označiť doba vymedzená prípadmi *Sullivan* v roku 1964 a *Cohen vs. Cowles Media* v roku 1994. V tomto období vydal Najvyšší súd najmenej 40 rozhodnutí týkajúcich sa slobody tlače a vymedzil práva predtým dotknuté len okrajovo. Toto obdobie je v ostrom kontraste s faktom, že prešlo takmer 150 rokov od prijatia Listiny slobôd do prvého rozhodnutia Súdu zásadne sa týkajúceho slobody tlače.

Sporom, v ktorom zaznelo toto rozhodnutie, bol prípad *Near vs. Minnesota (1931)*, v ktorom sa jednalo o prípustnosť zákona štátu Minnesota zakazujúceho publikáciu dôverných informácií a o postihu periodika s názvom *The Saturday Press*, ktoré tento zákon opakovane porušovalo. Súd dospel k záveru, že zákon zakazujúci tlači publikovať informácie, ku ktorým má prístup, bude takmer vždy porušením Prvého dodatku. Prípad *Near* nieje prevratný iba preto, že sa jedná o prvé rozhodnutie Súdu týkajúce sa klauzuly o slobode tlače, ale aj preto, že zaviedol jeden zo základných princípov ústavného práva, že ak sa tlač dostala k informáciám, ktoré považuje za vhodné publikovať, má vláda len

veľmi obmedzené prostriedky, ako zverejneniu týchto informácií zabrániť. Iným významným rozhodnutím z tohoto obdobia je prípad *Grosjean vs. American Press (1936)*, kedy Najvyšší súd rozhodol, že vláda nemá právo spoplatniť distribúciu novín, aj keď by takýto predpis nebol namierený voči konkrétnej publikácii či vydavateľovi.

Míľnikom vo vývoji interpretácie sa stalo rozhodnutie v spore *New York Times Co. vs. Sullivan* v roku 1964. Najvyšší súd v tomto prípade využil kauzu finančnej katastrofy, ktorá hrozila novinám *The New York Times* za kritický pohľad na stav občianskych práv v južanských štátoch, k novej interpretácii slobody tlače. Podľa názoru Súdu neznamenala táto sloboda iba možnosť publikovať bez predchádzajúcich obmedzení, ale aj široko pojaté vyňatie z následného postihu, pokiaľ sa jedná o pravdivé informácie vo veciach verejného záujmu, a to bez ohľadu na formu takéhoto postihu. Ten mohol mať podobu uväznenia novinára, pokuty voči novinám v trestom konaní či uloženie náhrady škody v konaní občianskom. Súd v tomto prípade dokonca vyjadril názor, že aj nepravdivé informácie zverejnené o verejnom predstaviteľovi sú chránené Prvým dodatkom, pokiaľ ich autor alebo redaktor o ich nepravdivosti vedieť nemohol.

V dekádach nasledujúcich po prípade *Sullivan* využíval Súd túto novú interpretáciu vo veľkom množstve prípadov. Napríklad v spore *New York Times Co. vs. Spojené štáty (1971)*, známom ako „*Pentagon papers*“ (Spisy ministerstva obrany), dospel k záveru, že ochrana slobody tlače pred snahou zabrániť zverejneniu je prakticky absolútna a obsahuje aj právo zverejňovať informácie dotýkajúce sa národnej bezpečnosti v dobe vojny.

Prvý dodatok tiež chráni právo parodovať verejné osobnosti aj v prípade neprístoynosti takejto karikatúry a aj v prípade, že môže privodiť duševnú ujmu. V známom spore *Hustler Magazine, Inc vs. Falwell (1988)* posudzoval Najvyšší súd žalobu Jerryho

Falwella, známeho konzervatívneho pastora a aktívneho komentátora verejného diania, na Larryho Flynta, vydavateľa pornografického časopisu Hustler, z dôvodu úmyselného spôsobenia duševnej ujmy.¹ Celý spor začal fiktívnym rozhovorom časopisu Hustler s reverendom Falwellom, z ktorého vyplýva jeho incestný vzťah s matkou a schopnosť kázať len v stave opilosti. Najvyšší súd zamietol Falwellovu žalobu pre rozpor s Prvým dodatkom a zdôraznil, že po celé americké dejiny hrali satirické kresby významnú úlohu vo verejnej a politickej debata, a aj keď uznal, že satira v časopise Hustler má v tomto prípade len málo spoločného s tradičnou politickou satirou, zdôraznil, že medzi týmito prejavmi nieje z pohľadu zákona rozdiel.

Iným zaujímavým aspektom súdnej interpretácie je podstatné rozlišovanie druhu použitého média v súvislosti so slobodou tlače. Z dôvodu nemožnosti obmedzenia šírenia elektromagnetických vln zastáva Najvyšší súd názor, že regulácia vysielania v étery je zo strany Kongresu a Federálnej rady pre vysielanie prípustná. V prípade *Red Lion Broadcasting vs. FCC (1969)* podporil Súd rozhodnutie Rady v prípade osobných útokov vo verejnom vysielaní, že takto dotknutá osoba má právo na odpoveď v rovnakom médiu. Z dôvodu obmedzenej dostupnosti sa toto rozhodnutie netýka novších komunikačných médií ako napríklad káblovej televízie (*Turner Broadcasting vs. FCC z roku 1994*) alebo internetu (*Reno vs. ACLU z roku 1997*). Verejného vysielania sa však týka stanovisko formulované v prípade Sullivan, že Prví dodatok chráni zverejnenie pravdivých informácií verejného záujmu, a to nielen možnosťou ich zverejnenia ale aj vylúčením nasledovného postihu. Toto je zrejmé z rozhodnutia v prípade *Smith vs. Daily Mail Publishing Co. (1979)*, v ktorom Súd rozhodol, že noviny nenesú zodpovednosť za zverejnenie mena mladého výtržníka napriek tomu,

¹ Tento spor sa stal v roku 1996 námetom úspešného filmu Miloša Formana „Lud verzus Larry Flynt“.

že zákony štátu West Virginia takéto údaje považujú za dôverné. Význam tohto rozhodnutia, známeho ako tzv. „Zásada Daily Mail“, neznamená, že ochrana pred postihom za zverejnenie pravdivých informácií je absolútna, ale že možnosti vlády na ovplyvnenie tlače sú značne obmedzené.

Zo zásad formulovaných prípadom Sullivan tiež vyplýva, že Prvý dodatok tiež chráni v množstve prípadov aj zverejnenie nepravdivých informácií verejného záujmu, aj keď je zrejmé, že nie v rovnakej miere ako chráni zverejňovanie údajov pravdivých. Verejné osobnosti nemôžu podať žalobu na náhradu škody za ujmu na cti pokiaľ sa preukáže, že vydavateľ preveril tieto údaje so starostlivosťou v praxi obvyklou. Z rozhodnutia v prípade *Milkovich vs. Lorain Journal Co.* (1990) vyplýva, že tvrdenia ktoré sa nedajú vyvrátiť alebo ktoré za normálnych okolností nemôžu byť považované za popis skutočností, ale skôr za rečnickú hyperbolu, požívajú plnú ochranu Prvého dodatku.

V prípadoch ochrany slobody tlače pred útokmi nepriameho charakteru prejavil Najvyšší súd oveľa opatrnejší postoj než v prípadoch priameho zásahu predchádzajúceho či nasledujúceho zverejneniu. V rozhodnutí *Zurcher vs. Stanford Daily* (1978) dospel Súd k záveru, že Prvý dodatok nechráni priestory využívané tlačou pred inak platným povolením k prehliadke. O rok neskôr v prípade *Herbert vs. Lando* (1979) Súd rozhodol, že sloboda tlače neobsahuje oprávnenie novinára odmietnuť vypovedať ako svedok o veciach týkajúcich sa redakčnej činnosti. Veľmi diskutovaným sa stal prípad *Branzburg vs. Hayes* z roku 1972, keď Súd tesnou väčšinou dospel k rozhodnutiu, že Prvý dodatok neumožňuje novinárovi v trestnom konaní zatajiť inak dôverné zdroje informácií. Najvyšší súd sa touto otázkou počas tridsiatich rokov, ktoré uplynuli od prípadu Branzburg ďalej nezaoberal a dovolil tak súdom nižšieho stupňa odvodzovať v množstve rozhodnutí toto tzv. „Novinárske privilégium“ priamo z obsahu

Prvého dodatku. Treba však poznamenať, že ani v týchto rozhodnutiach nieje toto privilégium absolútne a neuplatní sa v prípadoch, kedy by odhalenie neuviedlo dôverný zdroj informácií do nebezpečenstva alebo bolo kľúčové pre rozhodnutie poroty v trestných veciach.

Právo tlače a verejnosti na prístup k informáciám o činnosti vlády je podľa názoru Najvyššieho súdu taktiež predmetom slobody tlače. V množstve rozhodnutí počnúc sporom *Newspapers, Inc. vs. Virginia* z roku 1980, Súd rozhodol, že sloboda tlače uvedená v Pravom dodatku nielenže chráni tlač pred zásahmi zo strany vlády, ale obsahuje aj právo tlače a verejnosti k účasti na súdnom konaní vo veciach trestných. Toto právo môže byť obmedzené len v úzko vymedzených prípadoch neverejnosti časti konania. Súd však vyjadril nesúhlas s tvrdením tlače, že keďže plní úlohu verejne prístupného zdroja informácií v demokratickej spoločnosti, musí sa na ňu vzťahovať výnimka z inak všeobecne záväzných nariadení týkajúcich sa zhromažďovania a zverejňovania údajov. V rozhodnutí v prípade *Cohen vs. Cowles Media Co.* z roku 1991 opustil Najvyšší súd výklad slobody tlače platný od prípadu *Sullivan*, keď zdôraznil, že obecné predpisy upravujúce zmluvné vzťahy sa zaväzujú aj tlač a tá sa môže stať predmetom žaloby v prípade porušenia sľubu diskretnosti zdroju dôverných informácií, aj to aj v prípade, že by sa jednalo o zverejnenie pravdivých informácií verejného významu o konaní tohoto zdroja.

V dekáde nasledujúcej po prípade *Cohen* sa Najvyšší súd k problematike slobody tlače na určitý čas odmlčal. Hladinu rozvíril až spor *Bartnicki vs. Vopper* v roku 2001, keď Súd riešil otázku prípustnosti zverejnenia protizákonne zhotovených odposluchov telefonických rozhovorov v prípade, že by sa jednalo o pravdivé informácie verejného významu. Súd rozhodol, že aj keď zákon zakazujúci zverejnenie takýchto údajov nieje priamo namierený proti slobode tlače, vo svojom dôsledku odporuje práve

tejto slobode zaručenej Prvým dodatkom. Súd sa týmto rozhodnutím prihlásil k zásadám ako princíp Daily Mail, hlásajúci základné právo slobodnej tlače zverejňovať pravdivé informácie verejného významu, či k zásade formulovanej v prípade Sullivan, že sloboda vyjadrovania sa k verejným otázkam je zaručená Prvým dodatkom Ústavy.

5. sloboda zhromažďovania

Počas behu amerických dejín zabezpečovala klauzula o slobode zhromažďovania sa ochranu naozaj širokému spektru názorov od štrajkujúcich robotníkov, stúpcov ľudských práv, protivojnových aktivistov až po Ku Klux Klan. Umožnila im protestovať či podporiť svoju vec na verejnosti a dala im možnosť ovplyvniť týmto spôsobom verejnú mienku. Najvyšší súd vyjadril dôležitosť tejto slobody v rozhodnutí v prípade *DeJonge vs. State of Oregon* (1937) názorom, že sloboda zhromažďovania sa nemôže byť porušená bez toho, aby sa zároveň neporušili aj základné princípy všetkých občianskych a politických inštitúcií. V prípade *DeJonge* súd zrušil zákon štátu Oregon namierený proti zločinnému spolčovaniu zakazujúci akékoľvek nezákonnú činnosť smerujúcu k hospodárskej či politickej zmene alebo revolúcii. Dirk DeJonge bol na základe tohto zákona odsúdený za prednášanie komunistickej doktríny zhromaždeniu asi 300 ľudí. Najvyšší súd toto rozhodnutie zrušil, pretože podľa jeho výkladu nemôže byť pokojná politická iniciatíva tohto druhu zakázaná. Prvý dodatok chráni pokojné, nenásilné zhromaždenia a pokiaľ nieje prítomné priamo hroziace nebezpečenstvo alebo nedochádza k porušeniu zákonov, nemajú orgány verejnej moci právo takéto zhromaždenie obmedziť.

V 60. rokoch využilo množstvo mladých ľudí toto ústavné právo, aby upozornili na jeden z najcitlivejších problémov tej doby, na rasovú segregáciu. V meste Columbia pochodovalo 187 študentov černej pleti nesúcich transparenty protestujúce proti segregácii k vládnej budove štátu North Carolina. Napriek tomu, že sa jednalo o pokojnú demonštráciu, všetci zhromaždení boli odsúdení za násilné správanie. Najvyšší súd toto rozhodnutie zrušil v prípade *Edwards vs. South Carolina* z roku 1963 a dospel k záveru, že s ohľadom na priebeh udalostí sa jednalo o výkon ústavne zaručeného práva v jeho najčistejšej podobe a vláda

nemôže postaviť mimo zákon každý názor, ktorý pre ňu nieje pohodlný. Temnejšia strana tohto princípu sa prejavila v roku 1998 na pochode rasistickej organizácie Ku Klux Klan mestom Jasper v štáte Texas, keď bol muž čiernej pleti James Byrd uvláčený k smrti za nákladným autom. Traja muži boli odsúdení za vraždu. Právo Ku Klux Klanu zhromažďovať sa bolo zabezpečené rozhodnutím v prípade *Nacional Socialist Party vs. Skokie* z roku 1977, v ktorom Americké združenie za občianske slobody (American Civil Liberties Union) úspešne protestovalo proti zákazu mesta Skokie, Illinois, smerujúceho proti pochodu neonacistickej Nacional Socialist Party. Skokie, predmestie Chickaga, je domovom mnohých ľudí, ktorí prežili holocaust. Podľa zdôvodnenia Súdu je menej nebezpečné povoliť tým, čo hlásajú rasovú neznášanlivosť verejne prejaviť svoj názor, než dovoliť vláde, aby rozhodovala o tom, čo môžu občania hovoriť a počúvať.

Vláda nesmie obmedziť protesty, pochody alebo iné zákonné zhromaždenia aby potlačila iný názor, ale môže stanoviť miestne alebo časové obmedzenia z dôvodov ako sú plynulosť dopravy či predchádzanie násilnostiam. Protesty a pochody môžu byť tiež spoplatnené, pokiaľ je tento poplatok primeranej výšky a neslúži k potláčaniu nepopulárnych názorov. V roku 1992 rozhodol v prípade *Forsyth County vs. The Nationalist Movement* Najvyšší súd o nezákonnosti nariadenia, ktoré vyžadovalo vyššie poplatky za zhromaždenia, pri ktorých sa predpokladal zvýšený policajný dozor. Podľa názoru Súdu sa sloboda prejavu a zhromažďovania nemôže stať nákladnejšou iba preto, že by mohla vzbudzovať nepriateľské reakcie okolia.

6. petičné právo

Petičná klauzula Prvého dodatku stanovuje, že Kongres nesmie prijať zákon obmedzujúci právo ľudí obracať sa na vládu. Táto klauzula uzatvára výpočet slobôd Prvého dodatku a svojím spôsobom ich všetky podtrhuje. Petícia znamená právo žiadať na vláde na akomkoľvek stupni, aby napravila chyby či odstránila nedostatky. Toto právo umožňuje občanom, aby upozorňovali vládu na aktuálnu problematiku, prinútili ju komunikovať s vybranými zástupcami o nepopulárnych vládných krokoch či otvárali otázky zneužitia právomoci, korupcie alebo neschopnosti. Napriek tomuto nesmiernemu potenciálu sa petičná klauzula nestretla zo strany súdov ani občanov s veľkým záujmom.

Nemožnosť dovolať sa vlády považovali zakladatelia Spojených štátov za jednu z najväčších nepravostí britskej správy. Preto bolo zrejmé, že sa toto právo musí stať jedným z pilierov novej demokracie. V pôvodnom návrhu Listiny slobôd tvorili právo petície a zhromažďovania samostatný dodatok. Kongres chcel takto zdôrazneným právom ľudu obracať sa na svojich zvolených zástupcov naviazať na viac než päťstoročnú tradíciu počínajúcu dohodou medzi anglickým kráľom Jánom Bezzemkom a barónmi podpísanú v Runnymede. V roku 1215 bola podpísaná Magna Charta, ktorá uznávala právo barónov obracať sa na panovníka so svojimi žiadosťami. Táto dohoda sa vyvinula v tradíciu umožniť poddaným obracať sa na kráľovskú radu a v neskoršej dobe aj na parlament. V tomto období sa väčšinou jednalo o žiadosti osobného charakteru a podávanie hromadných žiadostí bolo parlamentom obmedzené. Zlom nastal až po anglickej revolúcii, keď bola v roku 1689 prijatá Deklarácia slobôd, ktorá stanovovala, že je všeobecným a neobmedziteľným právom obracať sa so žiadosťami na korunu. Z tejto tradície vychádzali aj prví americkí kolonisti,

keď v Listine slobôd z Massachusetts¹ z roku 1641 stanovili, že je právom každého človeka, občana či cudzinca, slobodného či neslobodného, obrátiť sa na každý verejný súd, mestskú radu či zhromaždenie, a vo forme ústnej či písomnej predložiť akúkoľvek zákonný spor, žiadosť, návrh alebo sťažnosť. Mohlo by sa zdať, že v daných dejinných súvislostiach bolo toto právo vyhradené elite skladajúcej sa z vlastníkov pozemkov. Historické záznamy z koloniálnych zhromaždení však ukazujú, že aj ženy, domorodí indiáni a dokonca aj otroci podávali žiadosti vo veciach daní, kmeňových území, emancipácie či korupcie vo verejnej správe.

Takto otvorená komunikácia medzi kolonistami a správou bola narušená až v dôsledku obchodnej a územnej expanzie, keď s úrady začali brániť narastajúcemu počtu petícií snahou toto právo obmedziť napríklad prehnane vysokými poplatkami či inak vymedzenými podmienkami na ich prijímanie. V takýchto prípadoch sa teoreticky odmietnutí kolonisti mohli obrátiť na kráľových guvernérov či dokonca na anglického kráľa. V sedemdesiatych rokoch 18. storočia sa stále väčšia skupina žiadateľov nemohla v Anglicku dovolať svojich práv v tak kľúčových oblastiach ako dane, územný rozvoj, armáda či obchod. Toto odmietnutie viedlo nakoniec v roku 1776 k revolúcii a ceste k novej formulácii petičného práva.

Prvou veľkou skúškou funkčnosti petičnej klauzuly Prvého dodatku sa stala problematika otroctva vo Washingtone D.C. V 30. rokoch 19. storočia zahrnuli stúpenci abolície Kongres množstvom žiadostí za zrušenie otroctva. Reakciou Snemovne bolo prijatie zákona, ktorý bez diskusie odmietal všetky petície tohto druhu. Bývalý prezident John Quincy Adams vyjadril pobúrenie protitrokárskych kruhov keď vyhlásil, že iba absolutizmus v najkrajnejšej podobe môže občanov zbaviť ich práva podporovať

¹ Massachusetts Body of Liberties, 1641

tých, ktorí to najviac potrebujú.¹ Táto epizóda amerických právnych dejín výstižne ilustruje vývoj právneho vedomia národa a jeho prístupu k petičnému právu. Prvé zaznamenané rozhodnutie o petícii Všeobecným zhromaždením v Connecticute s týkalo farmára, ktorý dodával Indiánom zbrane výmenou za kukuricu. O dvesto rokov neskôr sa petícia stala nástrojom skupinovej politiky. Podobne ako v kontroverznej otázke otroctva, petícia bola prostriedkom združovania širokých skupín nespokojných s určitým vývojom a aj keď individuálne žiadosti celkom nevymizli, petícia obecne stratila svoj krátkodobý a lokálny charakter a stala sa nástrojom politického nátlaku zdôrazňujúceho silu voličskej podpory.

V súčasnom pojatí znamená petičné právo nenásilný, zákonný prostriedok ako vyjadriť svoj súhlas či nesúhlas s postupom štátnej moci. Zahŕňa lobovanie, písanie dopisov, podávanie žalôb, iniciovanie referenda či plebiscitu alebo pokojné protesty, teda akékoľvek verejné vyjadrenie otázok, sťažností či záujmov, ktorého účelom je dosiahnuť konania zo strany vlády. Napriek tomuto rozsahu je odvolanie sa na petičné právo v rozhodnutiach Najvyššieho súdu skôr okrajové. Aj keď Súd uznal ústavnú dôležitosť pokojného angažovania verejnosti vo všeobecnosti, prípady týkajúce sa priamo petičného práva sú skôr výnimočné. Príkladom je prípad *Mc.Donald vs. Smith (1985)*, kedy sa jednalo o prípustnosť žaloby na ujmu na cti spôsobenú výkonom petičného práva. Predmetom sporu boli dva dopisy zaslané prezidentovi Ronaldovi Reganovi, v ktorých autor protestoval proti vymenovaniu bývalého sudcu na post štátneho zástupcu v štáte North Carolina a v ktorých je tento kandidát obvinený z porušovania ľudských práv, brania úplatkov, vydierania a iného nezákonného a neetického správania. Kandidát zažaloval autora petície za ujmu

¹ Tento zákon bol v roku 1844 odvolaný.

na cti s tvrdením, že práve tieto dopisy poškodili jeho povest a možnosť získať spomínané menovanie. Autor petície sa domáhal imunity z dôvodu výkonu ústavou zaručených práv. Najvyšší súd dospel k záveru, že petičná klauzula Prvého dodatku bola inšpirovaná rovnakými ideálmi slobody a demokracie ako sloboda prejavu, tlače a zhromažďovania, a teda jej výkon môže požívať len takej ochrany ako tieto slobody.

Záver

Záverom by som chcel v krátkosti zhrnúť dve súčasné témy, ktoré bezprostredne súvisia s Prvým dodatkom. Prvou je analýza otázky, ako vníma americká verejnosť uplatňovanie slobôd obsiahnutých v Prvom dodatku. Americké *First Amendment Centre* publikuje každoročne Správu o stave Prvého dodatku¹ založenú na údajoch zozbieraných Centrom pre prieskum a analýzu. Prieskum medzi iným ukázal, že 70% respondentov by súhlasilo s umiestnením Desatora prikázaní vo vládnych budovách. Najvyšší súd rozhodol 27 júna 2005 o dvoch prípadoch týkajúcich sa Desatora. V prípade štátu Kentucky Súd rozhodol, že vystavenie prikázaní v súdnej miestnosti je protiústavné, zatiaľ čo v prípade štátu Texas potvrdil ich vystavenie vo vonkajších priestoroch ako súčasť výstavy k histórii právneho systému a náboženského dedičstva. Prvé rozhodnutie Súdu bolo v zrejmom rozpore s názorom verejnosti. 52% respondentov sa tiež domnieva, že vystavenie Desatora predstavuje predovšetkým prihlásenie sa ku koreňom práva, oproti tomu 36% to považuje predovšetkým za uznanie Boha. K ďalším kľúčovým zisteniam Správy patrí fakt, že 63% opýtaných je proti prijatiu ústavného dodatku, ktorý by umožňoval kongresu trestať pálenie vlajky ako formu protestu. Oproti roku 2004 to predstavuje 10%-ný nárast. Prieskum prebehol pred tým, ako Snemovňa schválila 22 júna právo Kongresu prijať zákon zakazujúci „fyzické zneváženie“ americkej vlajky. Tento ako aj niektoré iné z výsledkov prieskumu poukazujú nato, že značná časť verejnosti má často rozdielny názor na presadzovanie a obmedzovanie slobôd zo strany moci zákonodárnej či súdnej, a je veľmi citlivá na

¹ State of First Amendment 2005, www.fac.org

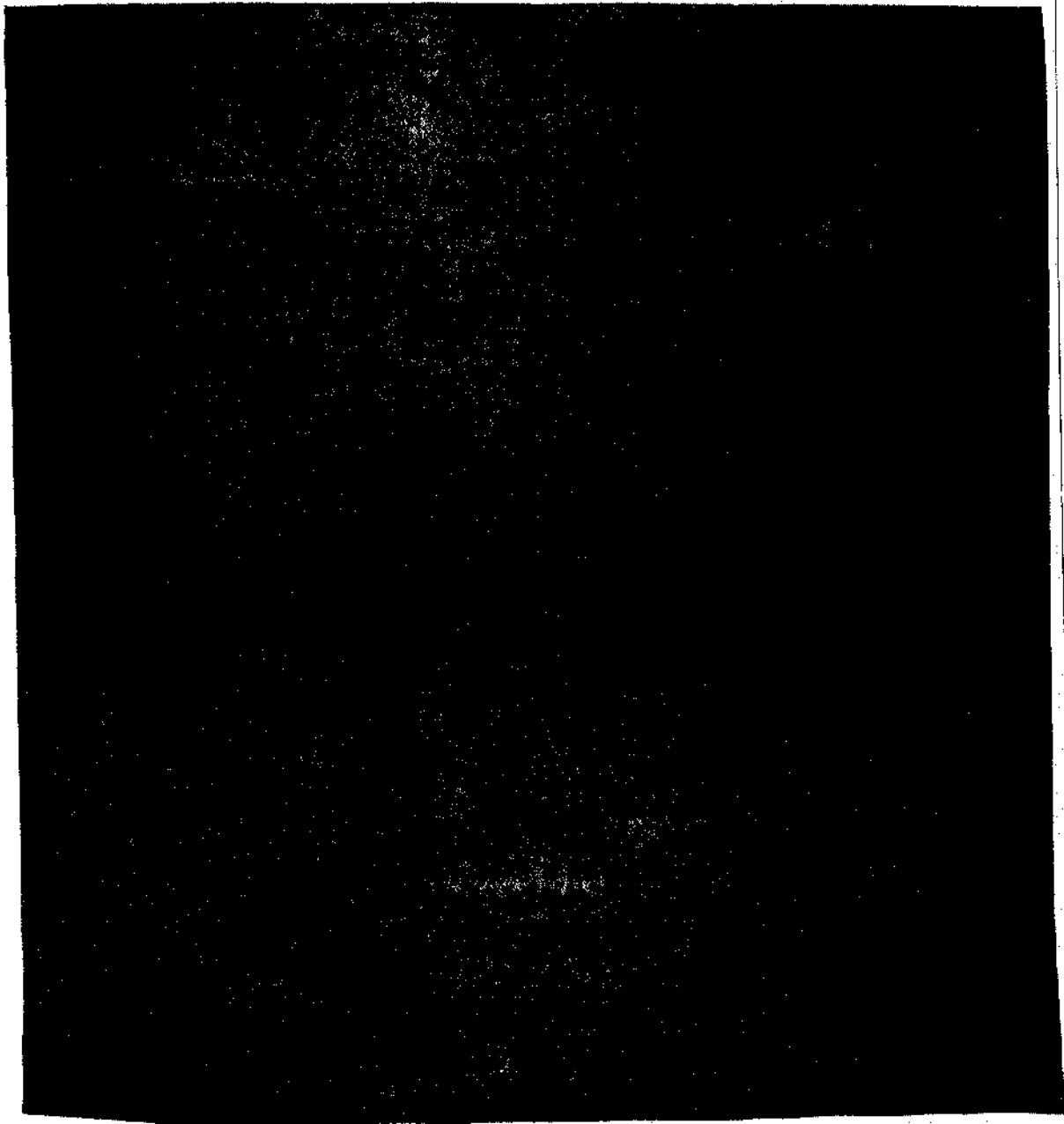
súčasnú opatrenia vlády zavádzané v mene posilnenia národnej bezpečnosti.

Rovnako súčasťou je aj otázka odlišného ponímania slobôd v Spojených štátoch a v utvárajúcom sa právnom systéme Európskej únie.¹ Záruku slobôd porovnateľných s Prvým dodatkom obsahuje najmä Európsky dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd, ktorého deviaty článok stanovuje: „Každý má právo na slobodu myslenia, svedomia a náboženského vyznania; toto právo zahŕňa slobodu zmeniť svoje náboženské vyznanie alebo presvedčenie, ako aj slobodu prejavovať svoje náboženské vyznanie alebo presvedčenie sám alebo spoločne s inými, či už verejne alebo súkromne, bohoslužbou, vyučovaním, vykonávaním náboženských úkonov a zachovávaním obradov. Sloboda prejavovať náboženské vyznanie a presvedčenie môže podliehať len obmedzeniam, ktoré sú stanovené zákonmi a ktoré sú nevyhnutné v demokratickej spoločnosti v záujme verejnej bezpečnosti, ochrany verejného poriadku, zdravia alebo morálky alebo ochrany práv a slobôd iných.“ Podobne sú tieto práva definované aj v Charte základných práv Európskej únie v článku 10. Na rozdiel od Prvého dodatku zreteľne chýba zákaz uprednostňovania určitého náboženstva či zákaz zákonov, ktoré by finančne podporovali náboženstvo, cirkevné aktivity alebo účasť štátnych orgánov na záležitostiach cirkevných organizácií. Kým americká úprava vychádza z koreňov ochrany pred náboženským útlakom stelesnenej Pútnikmi z lode Mayflower, väčšina európskych štátov bolo v minulosti spojených s určitým vyznaním a časť z nich aj v súčasnosti zastáva inštitút štátnej cirkvi. Táto úprava je zrejmá predovšetkým v systémoch krajín tzv. Starej Európy, zatiaľ čo v krajinách prístupujúcich v roku 2004 vrátane Českej a Slovenskej republiky je prakticky neznáma. Silný podiel na tom malo nepochybne dlhé

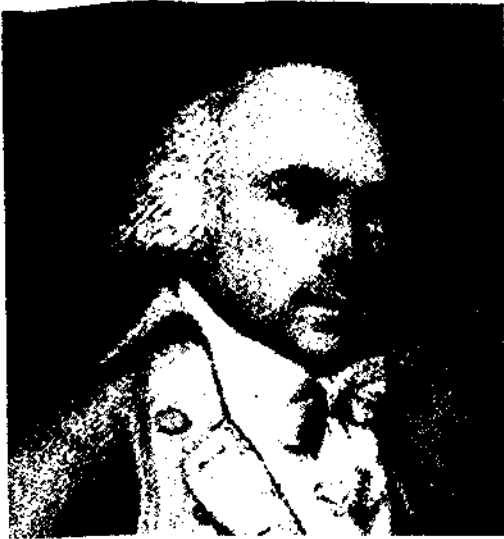
¹ in Michal Drotován, Odlišné ponímanie náboženských slobôd v USA a v Európe, www.info.usa.sk 2005

obdobie komunistického režimu, svoju úlohu však zohralo v období obnovovania demokracie aj ovplyvnenie americkou demokratickou tradíciou založenou na Prvom dodatku.

Obrazová príloha

Originál Listiny slobôd obsahujúci Prvý dodatok americkej ústavy

1.

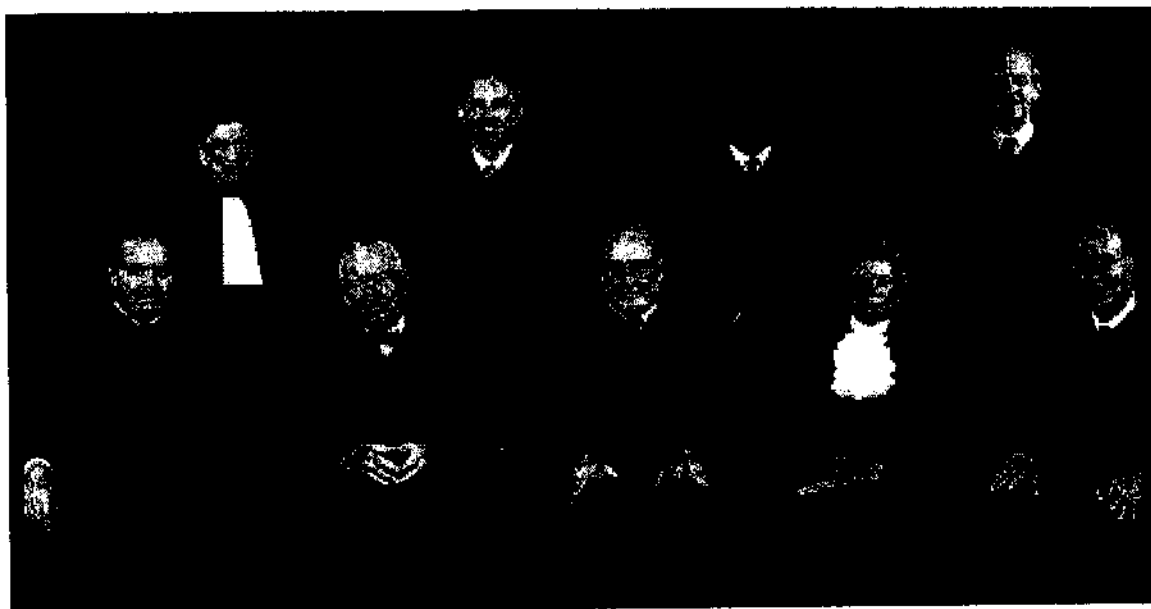

2.

3.

1. a 2. Portréty Jamesa Madisona
3. Dobový obraz predstavujúci Jamesa Madisona bojujúceho za
prijatie Listiny slobôd

Oficiálny skupinový portrét sudcov Najvyššieho súdu

Použitá literatúra

Chronologický zoznam rozhodnutí Najvyššieho súdu spojených štátov

Náboženské slobody

Reynolds vs Spojené štáty (1878)
Everson vs. Rada pre vzdelanie (1947)
Zorach vs. Clauston (1952)
McGowan vs. Maryland (1961)
Torcaso vs. Watkins (1961)
Braunfeld vs. Brown (1961)
McGowan vs. Maryland (1961)
Engel vs. Vital (1962)
Sherbert vs. Verner (1963)
Spojené štáty vs. Seeger (1965)
Welsh vs. Spojené štáty.
Oregon vs. Smith
Quaring vs. Nebraska
Walz vs. Tax Commition (1970)
Lemon vs. Kurtzman (1971)
Yoder vs. Wisconsin (1972)
Frank vs. Alaska (1979)
Widmar vs. Vincent (1981)
Marsh vs. Chambers (1983)
Lynch vs. Donnelly (1984)
Aguilar vs. Felton (1985)
Goldman vs. Weinberg (1986)
Lyng vs. Northwest Cemetery Protection Association (1988)
Hernandez vs CIR (1989)
Allgheny vs. ACLU (1989)
Oregon vs. Smith (1990)
Church of Lukami Babalu Aya vs. Hialeah (1993)
Capitol Square Review Board vs. Pinette (1995)
Mesto Boerne vs. Flores (1997)
Locke vs .Davay (2004)

Sloboda prejavu

Schenk vs. Spojené štáty (1919)
Debs vs. Spojené štáty (1919)
Abrams vs. Spojené štáty (1919)
Hague vs. CIO (1939)

Minersville School District vs. Gobitis (1941)
West Virginia Board of Educ. vs. Barnette (1943)
Marsh vs. Alabama (1946)
Beauharnais vs. Illinois (1952)
Adderley vs. Florida (1966)
Amalgamate Food Employees Union vs. Logan Valley Plaze, Inc.
(1968)
Cohen vs. California (1971)
Lloyd Corp. Ltd. vs. Tanner (1972)
Southeastern Promotions vs. Conrad (1975)
Hudgens vs. NLRB (1976)
Greer vs. Spock (1976)
FCC vs. Pacifica Foundation (1978)
Bethel School District No. 403 vs. Fraser (1986)
American Booksellers Ass'n vs. Hudnut (1985)
Texas vs. Johnson (1989)
Frisby vs. Schultz (1988)
Spojené štáty vs. Kokinda (1990)
United States vs. Eichman (1990)
Papish vs. Board of Curators
ISKCON vs. Lee (1992)
R.A.V. vs. City of St. Paul (1992)
Wisconsin vs. Mitchell (1993)
Rosenberg vs. University of Virginia (1995)

Sloboda tlače

Near vs. Minnesota (1931)
Grosjean vs. American Press (1936)
Red Lion Broadcasting vs. FCC (1969)
New York Times Co. vs. Sullivan (1964)
New York Times Co. vs. Spojené štáty (1971)
Branzburg vs. Hayes (1972)
Zurcher vs. Stanford Daily (1978)
Smith vs. Daily Mail Publishing Co. (1979)
Herbert vs. Lando (1979)
Newspapers, Inc. vs. Virginia (1980)
Hustler Magazine, Inc vs. Falwell (1988)
Milkovich vs. Lorain Journal Co. (1990)
Cohen vs. Cowles Media Co. (1991)
Turner Broadcasting vs. FCC (1994)
Reno vs. ACLU (1997)
Agností vs. Felton (1997)
Bartnicki vs. Vopper (2001)

Sloboda zhromažďovania

DeJonge vs. State of Oregon (1937)
Edwards vs. South Carolina z roku (1963)
Nacional Socialist Party vs. Skokie (1977)
Forsyth County vs. The Nationalist Movement (1992)

Petičné právo

Mc.Donald vs. Smith (1985)

Referenčné zdroje

Encyclopedia of constitutional amendments, proposed amendments, and amending issues, 1789-1995, Santa Barbara, California 1996

Freedom of press decisions of the United States Supreme Court. First Amendment Decisions series, San Diego, California 1996

Freedom of religion decisions of the United States Supreme Court. First Amendment Decisions series, San Diego, California 1996

Freedom of speech decisions of the United States Supreme Court. First Amendment Decisions series, San Diego, California 1996

Internetové zdroje

Amendments 1-10 of the Constitution
<http://memory.loc.gov/const/bor.html>

First Amendment - An Overview
www.law.cornell.edu/topics/first_amendment.html

The First Amendment of the Constitution
www.access.gpo.gov/congress/senate/constitution/amdt1.html

Stránky organizácií zamerané na Prvý dodatok

California First Amendment Coalition www.cfac.org

First Amendment Cyber-Tribune <http://w3.trib.com/FACT/>

First Amendment Lawyers Association www.fala.org

First Amendment Project www.firstamendment.org

The Freedom Forum www.freedomforum.org/first/

Institute for First Amendment Studies www.ifas.org

Notable First Amendment Cases
www.ala.org/alaorg/oif/1stcases.html

Reporters Committee for Freedom of Press www.rcfp.org

Použitá literatúra

Alderman, Ellen: In our defense: the Bill of Rights in action, New York 1991

Barron, Jerome A.; Dienes, Thomas C.: First Amendment Law in a nutshell, St Paul, Minn. 1993

Farber, Daniel A.: The First Amendment, New York 1998

Konvitz, Milton Ridvas, ed. :First amendment freedoms; selected cases on freedom of religion, speech, press, assembly, New York 1963

Levy, Leonard Williams: The establishment clause: religion and the First Amendment, New York 1986

O'Brien, David M.: The public's right to know: Supreme Court and the First Amendment, New York 1981

State of the first amendment, First Amendment Center, kolektív autorov, 2005

The First Amendment in a free society, kolektív autorov , New York 1979